

- **TÜRKİYE'NİN KRİZ HALLERİ**

- Lokal Söyleşileri

- Elektrik Mühendisleri Odası Ankara Şubesi

- 25 Ekim 2018

- **Prof. Dr. Mustafa Durmuş**

LOKAL
SÖYLEŞİLERİ

6

TÜRKİYE'NİN
KRİZ
HALLERİ

Prof. Dr. MUSTAFA DURMUŞ
GAZİ ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ
MALİYE BÖLÜMÜ ÖĞRETİM ÜYESİ

25 EKİM 2018 PERŞEMBE
EMO LOKALI 19.00

ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI ANKARA ŞUBESİ • İhlamur Caddesi No:10 Kızılay Ankara, Türkiye
Telefon: +90 312 231 44 74 Faks: +90 312 232 10 88 GSM:+90 530 773 09 37, +90 530 773 09 38

<http://ankara.emo.org.tr>

/emoankara

ankara@emo.org.tr

/emoankarasubesi

/emoankara

/emoankara

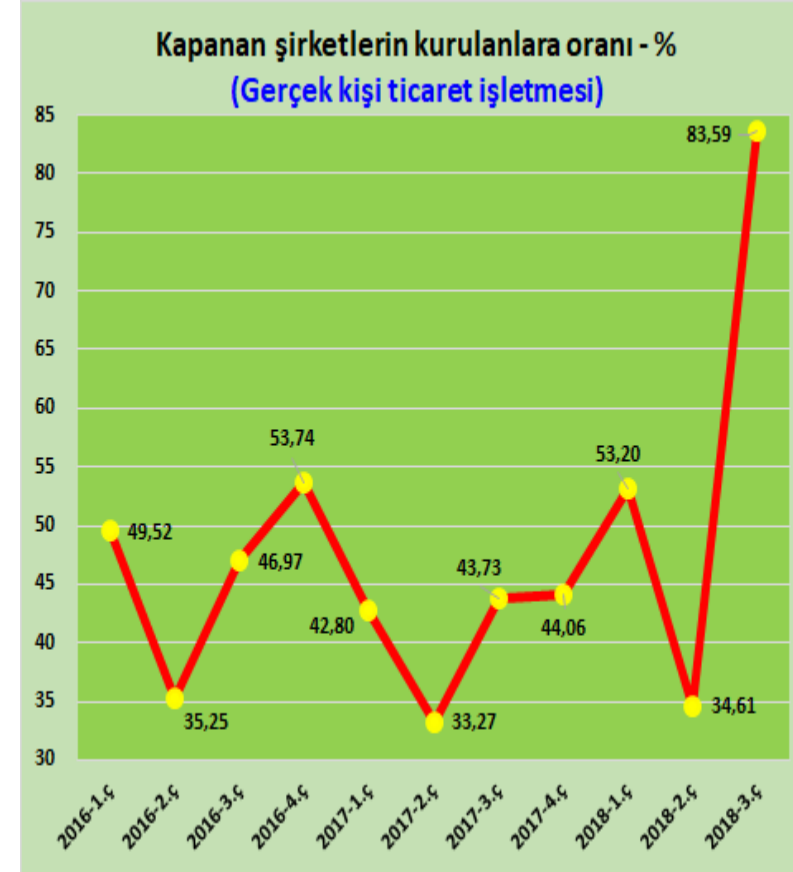
- **DÜNYA EKONOMİSİ TOPARLANIRKEN FİNANSAL KRİZ RİSKİ ARTIYOR!**
- **25 Ekim 2018**

KOBİ'ler ve esnaf, depremi yaşamaya başladı

(İktisat Kantini-23 Ekim 2018)

- Yılın 2. çeyreğinde kurulan her 100 yeni şirkete karşılık 9 şirket kapanmışken, 3. çeyrekte bu sayı 17'ye yaklaşmış. Hızlı artışa rağmen bu rakam eski dönemlere yakın bir düzeyde. Kapanan şirket oranının en yüksek olduğu sektörler enerji ve tarım.
- Ancak esas olarak esnaf kesimini yansıtan gerçek kişi ticaret işletmelerinde 2. çeyrekte yeni kurulan her 100 şirkete karşılık 35 şirket kapanırken, bu sayı 3. çeyrekte 84'e fırlıyor. Daha önceleri 40-50 arasında olan bu rakam, eskiye göre de çok yüksek bir noktaya çıkmış. Madencilik, ticaret, ulaştırma, sağlık ve sosyal hizmetlerde 3. Çeyrekte kurulandan daha fazla şahıs şirketi kapanmış.

Dünya Ekonomisinin Son Durumu

- Son bir kaç yıldır dünya ekonomisinde önemli gelişmeler meydana geliyor.
- Öncelikle, ciddi bir küresel durgunluğun yaşandığı 2016 yılı ile kıyaslandığında **2017 yılında, özellikle de Merkez Ekonomiler görece olarak daha yüksek bir hızla büyüdüler.**
- Ancak **uluslararası örgüt raporları bu büyümenin sürdürülebilmesinin önünde ciddi engellerin bulunduğu dikkat çekiyor.**
- Bu durum da dünya ekonomisine ilişkin bir kaç iyimser göstergeden biri olan ekonomik büyümeyi diğer kötümser göstergelerin gölgesinde bırakıyor.

2017 yılında küresel borsalar coştı

- 2016 yılına kadar yıllık yüzde 3-4 oranında küçülen **dünya ticareti** 2017 yılında yüzde 1,2 artış gösterdi.
- **Küresel borsalar** geçtiğimiz yıl tam anlamda bir “boğa piyasası” durumu yaşadılar.
- Borsalardaki bu **hızlı yükselişin ana kaynağı**, şirketlerin performanslarının ya da kârlılıklarının artmasından ziyade, FED başta olmak üzere büyük merkez bankalarının uyguladıkları devasa miktarsal kolaylaştırmalar, bol ve düşük (hatta negatif faizli) para politikalarıydı.

Yükselen ekonomiler daralma sürecine girdi

- Dünya hasılasının üç katını aşan bir boyuta ulaşan **küresel borç stokları**yla birlikte ele alındığında FED'in, miktarsal kolaylaştırmaya son verirken aynı zamanda 2017 yılından bu yana **faiz artırımına gitmesi** ve bunu 2019 yılına kadar sürdüreceği içinde,
- başta çok borçlu “yükselen ekonomiler” olmak üzere dünya ekonomisinde **yeni bir krizin fitilini ateşleyebilecek nitelikte riskler** barındırıyor.

Trump ve ticaret savaşları

- Trump'ın iş başına gelmesiyle birlikte ABD tarafında **korumacılık eğilimleri** arttı.
- Trump hem ABD'li şirketler lehine yaptığı vergi indirimleri, hem de özellikle de Çin ve AB'den yapılan başta çelik ve alüminyum ithalatı olmak üzere çok sayıda emtianın ithalatına koyduğu yüksek gümrük vergileriyle **ticaret savaşlarının** önünü açtı.
- Çin ve AB karşı önlemler almakta gecikmediler.
- Bu önümüzdeki dönemde dünya ticaretinde yeniden daralma ve ekonomik büyümede yavaşlama yaşanabileceğinin bir göstergesi.

Trump ve ticaret savaşları

- 2017 Haziranında toplanan G-7 zirvesinden uzlaşma çıkmaması ve sonrasında
- ticaret savaşlarının derinleşerek sürmesi aslında,
- küresel kapitalizmin bir türlü aşamadığı sorunlarının tekrar gün ışığına çıktığının ve
- emperyalist devletler arasındaki çatışmaların giderek artmakta olduğunun bir belirtisi oldu.

Petrol fiyatları artıyor

- Giderek **yükselen petrol fiyatları** ise (özellikle de petrol ithalatçısı “Yükselen Ekonomiler” başta olmak üzere) az gelişmiş ülkelerde üretim maliyetlerini, cari açıklarını artıracak, bu da ithalat daralmasıyla sonuçlanarak dünya ticaretinin daha da yavaşlamasına neden olabilecek.

Yeni Merkantilist dönem mi?

- Paralel bir biçimde **doğrudan yabancı sermaye hareketlerinde** (özellikle de Merkez Ekonomilerde) yüzde 37’yi bulan bir düşüş yaşanıyor.
- Bu gelişmeler küreselleşme döneminin sona ermekte olduğu veya en hafifinden bir kapitalizm tarihinde “**Yeni Merkantilist**” dönemin başladığı ve ekonomide milliyetçiliğin artmakta olduğu biçimde yorumlanıyor.

Otoriterleşme artıyor

- Artan **göçler** ve küresel çapta artan **gelir ve servet adaletsizliği** ile birlikte bu gelişmelerin siyasal alana yansımaları asıl olarak;
- **aşırı sağ popülizmin yükselişe geçmesi**, Trump'ın yanı sıra Avrupa'da da aşırı sağcı, otoriter hükümetlerin iş başına gelmesi biçiminde oldu.

Dünya Ekonomisinde (Kırılgan ve Cılız) Büyüme (2017)

- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Birleşmiş Milletler Örgütü (BM) gibi uluslararası kuruluşlar 2017'den bu yana ekonomik büyüme açısından genelde **küresel bir toparlanma döneminin yaşandığının** altını çiziyorlar.
- Örnek olarak **BM** raporunda , dünya ekonomisinin 2017'de 2011'den bu yana en yüksek hıza kavuşarak, **yüzde 3** oranında büyümekte olduğunu vurgulandı.
- Rapora göre 2016'daki ortalama yüzde 2,4'lük büyümeye karşın 2017'de sağlanan bu büyüme çok önemli.
- Üstelik dünya ülkelerinin üçte ikisinde büyüme hızlandı.

Dünya Ekonomisinde (Kırılgan ve Cılız) Büyüme (2017)

- **OECD** , 2017’de yüzde 3,6 büyüyen dünya ekonomisinin 2018 ve 2019 yıllarında **yüzde 3,7** olarak büyümesini sürdüreceğini öngörüyor.
- Bu büyümenin itici gücünün başta, ekonomik büyüme ve istihdam yaratma anlamında bir toparlanma içinde olduğu ve 2018’de yüzde 2,9 büyümesi beklenen Merkez Ekonomi konumundaki ABD ve Çin (yüzde 6,7) ve Hindistan (yüzde 7,6), Endonezya (yüzde 5,2) gibi yükselen ekonomilerdeki büyüme olacağı belirtiliyor.
- (Laurence Boone, “High uncertainty is weighing on global growth”, <https://oecdoscope.blog/2018/09/20/high-uncertainty-is-weighing-on-global-growth> (20 September 2018).

Dünya Ekonomisinde (Kırılgan ve Cılız) Büyüme (2017)

- **IMF'**e göre ise 2017'de yüzde 3,8 büyüyen dünya ekonomisi hem 2018'de, hem de 2019'da **yüzde 3,9** büyüyecek.
 - Ancak yükselen ekonomilerin, büyüme hızı anlamında ciddi ayrışma yaşayacağıının altının çizildiği raporda **toparlanmanın önünde engeller** olarak;
 - başta **yüksek düzeydeki özel sektör ve kamu sektörü borç stokları, devam eden aşırı risk iştahı, jeo-politik riskler, küresel faiz oranlarının giderek artması, korumacılık ve son olarak ticaret savaşları** gibi olgular sayılıyor.
- (IMF, World Economic Outlook, Cyclical Upswing, Structural Change, <http://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2018/03/20/world-economic-outlook> (April 2018)).

Dünya Ekonomisinde (Kırılgan ve Cılız) Büyüme (2017)

- **Dünya Bankası** 2018 yılına ilişkin küresel büyüme tahminini **yüzde 3,1'de** tutarken, 2020'ye kadar bunun yüzde 2,9'a düşeceğini öngörüyor.
- Benzer bir biçimde **yükselen ekonomilerin** büyüme hızının ortalama 2018'de yüzde 4,5'te kalırken, 2019-2020'de yüzde 4,7'de stabilize olacağına inanıyor.
- Bankanın gelecekle ilgili **büyüme tahminini aşağıya çekmesinin nedeni küresel çapta ciddi risklerin varlığı.**
- **Yüksek borç stokları, küresel finansal likidite koşullarının zorlaşması, düzensiz döviz kuru hareketleri, özellikle bazı Yükselen Ekonomilerdeki siyasal belirsizlikler gibi faktörler ve aşırı borçlu ve borç servisi oranı yüksek, röfinansman (yeniden finansman) ihtiyacı fazla, buna karşılık kredi notu düşük ülkelerin zora düşmesi gibi risklere özel vurgu yapılıyor.**
- (World Bank, Global Economic Prospects, The Turning Of The Tide?, (June 2018).

Dünya Ekonomisinde (Kırılgan ve Cılız) Büyüme (2017)

- Geo-politik risklerin yanı sıra **artan korumacılık ve ticaret savaşlarının**, hem dünya ticaretini, hem de dolaylı bir biçimde yükselen ve az gelişmiş ekonomilerin büyümesini olumsuz yönde etkileyeceği belirtiliyor.
- Raporda Türkiye'nin büyüme oranının 2018 yılı için yüzde 4,5 ve 2019 ve 2020'de yüzde 4 olması bekleniyor) .

Dünya Ekonomisinde (Kırılgan ve Cılız) Büyüme (2017)

- Dünya Bankası dünya ekonomisinin durumunu, kuma saplanıp kalan ancak yükselen bir dalga ile tekrar suya inebilen bir kayığa benzetiyor.
- Ancak Dünya Bankası'na göre kayığın derin sulara ulaşip bütünüyle kurtulmasını önleyecek, onu tekrar karaya oturtacak çok sayıda riskli durum var. Bunların başında korumacı tehditler geliyor.
- Zira bunlar felaketle sonuçlanabilecek ticaret savaşlarının önünü açıyor.
- Diğer yandan, 2017 ve 2018 yıllarındaki görece olarak yüksek büyüme hızlarının dünya ekonomisinin 1987-2007 arasına elde ettiği yıllık ortalama yüzde 3,9 - 4,0 gibi büyüme hızlarının hala altında olduğunu vurgulamak gerekiyor.
- Yani **kapitalist dünya artık eski hızında büyüyemiyor.**

Yükselen FED Faiz Oranları

- Dünya ekonomisi içinde görece olarak en hızlı toparlanma gösteren ABD'de ekonomisinde ortaya çıkan olumlu işaretlerin ardından 2017'de **FED** gösterge faiz oranını yüzde 0.25 puan artırarak yüzde 1,25'ten yüzde 1,50'ye çıkardı.
- 2018 yılında ise şu ana kadar iki kez faiz artırımına gitti. 2018'in Mayıs ayında faiz oranını yüzde 0,25 oranında artırırken, yılsonuna kadar bir kez daha faiz artırımına gideceğinin ve **faiz artırımlarının 2019 yılında da devam edeceğinin işaretini verdi.**

Yükselen FED Faiz Oranları

- FED'in bu kararında hem Amerikan ekonomisinin büyümesinin hem de enflasyon oranının beklenenin üzerinde gerçekleşmesinin etkisi çok büyük.
- İstihdam piyasasındaki toparlanmanın (cılız da olsa) sürmesi ve işsizlik oranının yüzde 4'ün altına düşmesi de ayrıca bu kararda etkili oldu.
- **Bu karar bir yandan kapitalizmin daralma-büyüme-daralma biçimindeki kısır döngüsünü ortaya koyarken, diğer yandan uluslararası sermaye hareketleriyle ayakta kalabilen Türkiye gibi ülkelerde yaşanabilecek sermaye donmaları ya da çıkışları yüzünden ortaya çıkabilecek finansal krizlere de işaret ediyor.**

- **Dünya Ekonomisindeki Kırılgan Büyümenin Arka Planı**

A. Devlet Desteđiyle Büyüyen Kapitalizm

- Dünya ekonomisindeki **cılız toparlanma** kapitalizmin kendi dinamiklerini harekete geçirerek, yani, kârlılık, üretkenlik ve üretim artışlarıyla değil, daha ziyade **devlet müdahaleleriyle gerçekleşiyor.**
- Öyle ki sadece dünyanın ekonomik büyüme ana motorlarından olan ABD'de değil, neredeyse bütün Merkez Ekonomilerde **reel yatırım düzeyleri hala 2008 Büyük Resesyonundaki düzeyin altında** kaldı .
- Bunun nedeni ise hem **kârlılığın düşük** olması (hala 2007'nin altında) hem de **özel sektörün borç stoklarının çok yüksek** olması.

A. Devlet Desteđiyle Büyüyen Kapitalizm

- Nitekim **IMF**, 2017 yılında yayımladığı bir raporunda , küresel ekonomik toparlanmanın asıl olarak devlet teşvikleriyle ve destekleriyle, yani para ve özellikle de maliye politikası alanındaki devasa teşviklerle sağlandığını, bu yüzden de bunun geleceğın ‘yeni normal’i olmayacağını, bu nedenle de **böyle bir ekonomik büyümenin sürdürülmesinin zor olduğunu itiraf etti.**
- Ekonomilerdeki sorunlu, kırılgan alanların üzerine gidilmesi gerektiğini (rapor özellikle de **yüksek özel sektör borç stokları ve emek gücü verimliliğı artışındaki yavaşlamaya** dikkat çekiyor), aksi takdirde bu büyüme oranlarının tekrar düşeceğini ileri sürdü.

Yavaşlayan Emekgücü Verimlilik Artışı

- IMF'nin vurgu yaptığı sorunlu alanların başında, ana akım Neo-klasik iktisat öğretisinin temel büyüme modeli olarak ileri sürdüğü **emek gücü verimliliklerindeki yavaş artış** yer alıyor.
- Bu yüzden de IMF, hem teknolojik gelişmelere hız verilmesinin, hem de emeği daha verimli çalıştıracak çalışma pratiklerinin gerekli olduğunu savunuyor.
- Dünya ekonomisinin gidişatı ile ilgili olumlu beklentilere sahip diğer örgüt **OECD'de** IMF'nin bu uyarılarına katılıyor.
- OECD'ye göre, dünya ekonomisindeki yükselişin zirvesi her ne kadar 2018 yılında ve gelecek yıl olsa da, sonraki yıllarda bu büyüme yavaşlayacak.
- Çünkü **verimlilik artışı yetersiz kalacak, bu durum da büyümenin sürdürülebilmesi açısından ciddi bir sorun** oluşturabilecek ve bu nedenle de dünya ekonomisi yavaşlayacak .

Yavaşlayan Emekgücü Verimlilik Artışı

- **OECD**, büyüme hızlarının 2008 krizi öncesine göre düşük kalsa da, küresel büyümenin hızlandığını, bu yüzden kısa dönemde bir çöküş olmayacağını öngörse de,
- çok yüksek düzeylere erişmiş **borç stokları** ve olağanüstü düzeyde artan **finansal varlık spekülasyonu** nedeniyle (eğer emek gücü verimlilik artışıyla artan bir kârlılık ve büyüme gerçekleşmezse) **çöküşün kaçınılmaz** olduğunu öngörüyor.

Ekonomik Büyüme Ölçütü Yanıltıcı

- Bir toplumun gelişmesini, ekonomik ve sosyal refahı kişi başı gayri safi yurt içi hasılanın (GSYH) büyümesine indirgemek ve onun büyüme hızı ile açıklamak artık ana akım iktisatçılar tarafından dahi giderek terk edilen bir yöntem.
- Çünkü toplumun emekçiler başta olmak üzere büyük bir kesiminin gelirleri artmazken, işsizlik artarken, birkaç büyük inşaat şirketi ve birkaç büyük bankanın yüksek kârlar elde etmesi ya da borsa endekslerinin hızla yükselmesi ekonomiyi büyütebiliyor.

Ekonomik Büyüme Ölçütü Yanıltıcı

- Bu bağlamda, GSYH büyümesine indirgenmiş kapitalist ekonomik büyüme kavramı, büyük sermaye iktidarlarının elinde adeta her türlü sorunun altına süpürebileceği büyük bir halıya dönüştü.
- Öyle ki yüksek büyüme oranları, işçilerin çok kötü koşullarda, normalden de uzun süreler çalıştırıldığı, asgari ücretin açlık sınırının altında tutulduğu, az sayıda zengin ve üst gelirlinin ulusal gelir ve servetin büyük bir kısmına el koyduğu, toplumun önemli bir kesiminin yoksul yaşadığı gerçeğinin üzerini örtmeye yarıyor.

Ekonomik Büyüme Ölçütü Yanıltıcı

- Keza böyle büyüme sadece mal ve hizmetlerin parasal işlem değerleriyle ölçülüyor.
- Piyasaya çıkmayan, ama kullanım değeri çok yüksek olan faydalı pek çok mal ve hizmet büyüme hesabında yer almazken, insani olarak pek çok zararlı faaliyet yer alabiliyor.
- Örneğin silah üretimi ve silahlanmada artış GSYH'yi artırırken, dünyanın en çok ihtiyacı olan barış çabaları bu hesaba dâhil edilmiyor.
- Ya da örneğin yılbaşında sahneye çıkan bir pop yıldızına yüz binlerce lira ödendiğinde bu büyümeyi artırıyor, ama bir akademisyenin yazdığı bir makale GSYH hesabında dikkate alınmadığı için büyümeyi artırmıyor, bu nedenle de değerli bulunmuyor.

Ekonomik Büyüme Ölçütü Yanıltıcı

- Bu nedenle de bir çalışmaya göre, **toplumun ekonomik anlamda iyilik hali gelirin yüksekliğinin ve bunun adil dağılımının yanı sıra, yaratılan istihdamın kalitesine, kimlik ve inançların özgürce var olabilmesine ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasına bağlıdır .**
- Ayrıca günümüzdeki gibi bir dijital çağda ise 20.yüzyılın başlarında ortaya atılmış olan GSYH ölçme yönteminin artık gerçeği tam olarak yansıtmadığı da sıklıkla vurgulanıyor.
- (Diane Coyle, “GDP: A Brief but Affectionate History”, <https://blogs.imf.org/2017/12/22/gdp-falling-short> (22 December 2017).

B. Küresel Borsa Balonu, “Geri Alım Ekonomisi” ve Spekülatif Finansal Balonlar

- 2008 krizi sonrası, krizden çıkabilmek için özellikle de Merkez Ekonomilerdeki merkez bankalarınca büyük çapta **genişletici para politikaları** uygulandı.
- Bunun sonucunda FED, ECB ve BOJ gibi büyük merkez bankalarının **bilançoları ciddi boyutlardı büyüdü.**
- FED’in bilançosunda 5 trilyon dolarlık, ECB’ninkinde 3 trilyon dolarlık bir büyüme oluştu.
- BoJ ise GSYH’sinin yüzde 75’ine denk düşen bir bilanço büyüklüğüne erişti .

B. Küresel Borsa Balonu, “Geri Alım Ekonomisi” ve Spekülatif Finansal Balonlar

- Uygulanan parasal bollaştırma (düşük faiz, bol para) bir yandan ekonomilerde canlılık yaratırken, diğer yandan **büyük bir küresel borsa balonunun oluşmasına** neden oldu.
- Çünkü örneğin ABD’de bu bol paranın akıtıldığı büyük şirketler ve bankalar bu paraları ve Trump’ın onlar için sağladığı vergi indirimlerinden geriye kalan nakdi üretken yatırımlarda kullanmak yerine başta Dow Jones ve S&P 500 olmak üzere **küresel borsalarda kendi şirket hisselerinin geri alımında kullandılar.**

B. Küresel Borsa Balonu, “Geri Alım Ekonomisi” ve Spekülatif Finansal Balonlar

- Böylece hem borsaların değerini, hem de kendi şirketlerinin değerini yükselterek spekülatif kârlar elde ettiler.
- Ortaya çıkan kârı ise başta şirketin üst düzey yöneticileri olmak üzere paylarına göre tüm şirket hissedarlarına dağıttılar.
- Bunun en somut örneği dünya devi bir şirket olan Apple’ın 2018’in Mayıs ayında 100 milyar dolarlık hisse geri satın alımı yapacağını açıklamasıdır.
- Böylece şirket 2012 yılından Haziran 2018’e kadar toplamda 212 milyar dolarlık bir kâr payını hissedarlarına dağıtmış olacak ki bu para ile S&P 500’de yer alan en alttaki 480 firma tamamen satın alınabilir .

B. Küresel Borsa Balonu, “Geri Alım Ekonomisi” ve Spekülatif Finansal Balonlar

- **Borsalardaki bu coşkunun asıl nedeni olan hisse geri alımlarının boyutları çok yüksek.**
- Örnek olarak S&P 500’de yer alan şirketler 2018 yılında 167 milyar dolarlık yeni hisse geri alımı yapacaklarını açıkladılar.
- **Toplamda ise ABD’li şirketler bu yıl 800 milyar dolarlık geri alım yapacaklar.**
- Bu geçen 2017’ye göre 525 milyar dolar daha fazla. **Böylece hissedarlarına, yüzde 10’luk bir artışla bu yıl 500 milyar dolar kâr payı ödeyecekler .**
- Nitekim bu gelişmeler artık “**Geri Alım Ekonomisi**” (Buyback Economy) olarak adlandırılıyor . Çünkü bugünkü ekonomik canlılığın inovasyon ya da verimlilik artışından değil, sermayeyi borca dönüştüren bir tür finansal mühendislikten kaynaklandığı ileri sürülüyor.

B. Küresel Borsa Balonu, “Geri Alım Ekonomisi” ve Spekülatif Finansal Balonlar

- **Böyle bir ekonominin temel karakteristiği ise gelecekteki büyümeyi bugünkü tüketime kurban etmek ve ulusal zenginlikleri bir avuç sermayedara, şirket üst düzey yöneticisine ve hissedarlarına doğru olmak üzere yeniden bölüştürmek.**
- Öyle ki bu yöneticiler yeni verimli yatırımlara yönelmek yerine, kârlarını ve kullandıkları devasa boyutta krediyi kendi hisselerini satın almada kullanıyorlar.

B. Küresel Borsa Balonu, “Geri Alım Ekonomisi” ve Spekülatif Finansal Balonlar

- Bol para, ucuz faiz ve devasa miktarsal kolaylaştırma politikalarının sonucunda **küresel borsaların değerleri gerçek değerlerinin çok üzerine çıktı**, öyle ki 2017’de değerlerini 2 trilyon dolar büyüttüler.
- Örneğin ABD’de geçen yıl borsalar 2000 yılından bu yana yüzde 72’lik bir artışla zirve yaptılar , geçen yılı “boğa piyasaları” olarak geçirdiler.
- Dünyanın en büyük borsalarından olan Dow 25,000’inin üzerine çıktı.

B. Küresel Borsa Balonu, “Geri Alım Ekonomisi” ve Spekülatif Finansal Balonlar

- Bol para politikaları sadece borsaları değil, **hedge fonlarını da** (uluslararası yatırım fonları-türev piyasalar) **coşturarak**, balonunun daha da şişmesiyle sonuçlandı.
- Birçok hedge fon geçen yıl iki haneli oranlarda kâr elde etti. Örneğin MCM yüzde 25,6 ve AIM yüzde 16 kâr sağladılar.
- 2016 yılındaki performanslarının düşüklüğü nedeniyle bu fonlardan 70 milyar doların geri çekildiği, buna karşılık geçen yılın sadece ilk üç çeyrek döneminde 2,9 milyar dolar yeni paranın bu fonlara aktığı dikkate alındığında , 2017 yılının finans kapitalin önemli unsurlarından biri haline gelen bu küresel fonlar için de son derece verimli geçtiği ortaya çıkıyor.

B. Küresel Borsa Balonu, “Geri Alım Ekonomisi” ve Spekülatif Finansal Balonlar

- Bu veriler, **7 milyarı aşan bir nüfusa sahip dünyada bu borsalarda hisse senetleri, kıymetli kâğıtları bulunan bir avuç azınlığın oluşturduğu finans oligarşisinin 2008 krizinden bu yana en mutlu yılını yaşadığını ve**
- kapitalizmin kaçınılmaz **para-kredi krizlerinden biri daha gelene kadar yaşamaya devam edeceğini** gösteriyor.

B. Küresel Borsa Balonu, “Geri Alım Ekonomisi” ve Spekülatif Finansal Balonlar

- Nitekim bunu teyit eden bir rapora göre , küresel borsaların en gelişkin olduğu ABD’de **tepedeki en zengin yüzde 1’lik grubun yıllık geliri en az 458,000 dolar** oldu.
- Dahası piramidin en tepesine ulaşıldığında, yani **en tepedeki yüzde 0.001’in yıllık geliri 47 milyon dolardan fazla.**

B. Küresel Borsa Balonu, “Geri Alım Ekonomisi” ve Spekülatif Finansal Balonlar

- 2017 yılında yaşanan ekonomik canlılığa ilişkin olarak **Türkiye’ye** de kısa bir parantez açmak gerekir.
- Çünkü Türkiye’de de finans piyasalarında, borsa (BİST 100) 2018 yılı başlarında tarihinde ilk kez **118.000** puanın üzerini gördü.
- Bu arada **bankalar da ortalama yüzde 65** gibi yüksek bir oranda kârlarını artırdılar.
- Kaldı ki ekonominin 2017 yılının 3. çeyreğindeki yüzde 11,1’lik açıklanması zor bir oranla ve yıl bütününde yüzde 7’nin üzerinde büyümesi hafızalarımıza kazındı.

B. Küresel Borsa Balonu, “Geri Alım Ekonomisi” ve Spekülatif Finansal Balonlar

- Bu gelişmelerin sağlıklı bir ekonomik büyümeden ziyade **şişirilmekte olan spekülatif finansal balonların belirtileri** olduğu belirtiliyor ve
- örneğin FED’in sıkılaştırma ve faiz artırımı politikaları nedeniyle 2018’in ikinci yarısından itibaren küresel borsaların düşmesi ve yılın bütünü zararla kapatmaları öngörülüyor.

B. Küresel Borsa Balonu, “Geri Alım Ekonomisi” ve Spekülatif Finansal Balonlar

- Örneğin piyasaların içinden birisi, milyarder yatırımcı **Gundlach** 2017 yılında müthiş bir getiri sağlayan S&P 500’ün bu çıkışını 2018 yılının ilk yarısında da sürdürerek yüzde 15 daha yükselebileceğini, ancak FED’in miktarsal sıkılaştırma ve faiz artırımı politikaları nedeniyle yılın ikinci yarısından itibaren düşeceğini ve yılın bütününe eksi getiri ile (zarar) kapatacağını ileri sürdü .
- Kaldı ki yılın ikinci yarısına kalmadan, artan borçlanma maliyetleri ve ticaret savaşlarından endişe duyan finansal spekülatörlerin frene basmaları nedeniyle, 2018 yılının ilk dört ayında küresel borsalarda, adına düzeltme denilen yüzde 13’lük bir düşüş yaşandı.

B. Küresel Borsa Balonu, “Geri Alım Ekonomisi” ve Spekülatif Finansal Balonlar

- İngiltere’nin en kârlı yatırım fonu yöneticilerinden Neil **Watford** , borsaların çökme tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğunu, milyonlarca insanın bunun altında kalabileceğini,
- 2000’lerdeki **dotcom çöküşüne** benzer bir çöküşün yaşanabileceğini, çünkü finans piyasalarının volatilitésinin çok düşük hesaplandığını,
- bunun da yatırımcıları dünya ekonomisinin bu zararsız iyi gidişinin uzun süreceği ve birçok yıl daha varlık fiyatlarının yükselmeye devam edeceğine inandırdığını, yani yatırımcılar riski unuttuklarını,
- bunun da şişik varlık fiyatları ve şişik değerlemelerin oluşumunda rol oynadığını, oysa sayılamayacak kadar **kırmızı ışığın yanıp söndüğünü** açıkladı.

B. Küresel Borsa Balonu, “Geri Alım Ekonomisi” ve Spekülatif Finansal Balonlar

- Gelecekle ilgili olarak endişe taşıyanlar sadece yatırım fonu yöneticileri değil, aynı zamanda IMF gibi uluslararası kuruluşlar.
- Örneğin **IMF** geçen yıldaki son **Finansal İstikrar Raporu’nda**;
- genişletici para politikasının bir sonucu **olarak varlık fiyatlarının aşırı değerlendirildiğini** ve
- **borçluluğun küresel olarak çok arttığını, finansal istikrar riskinin bankacılık sisteminden banka dışı sektörlere kaydığını, düşük getirili varlıkların peşinden koşan çok fazla miktarda likiditenin olduğunu,**
- G20 ülkelerinin artık çok fazla borçlu olduklarını,
- bunun da finans dışı sektörün faiz oranlarındaki değişime aşırı duyarlı hale gelmesine neden olduğunu ve özel sektör borç servisi oranlarının çok yükseldiğini, tüm bu nedenlerden dolayı **da mevcut küresel toparlanmanın rayından çıkabileceğinin altını çizdi.**

B. Küresel Borsa Balonu, “Geri Alım Ekonomisi” ve Spekülatif Finansal Balonlar

- **Avrupa Merkez Bankası (ECB)** ise hazırladığı raporda , Avro bölgesi ekonomik büyümesinin ilerlediğini,
- ancak lehte ekonomik ve dış finansal koşulların mevcut kırılganlıkları gizlediğini,
- küresel varlık fiyatlarının ve varlık arzına ait göstergelerin yüksek bir küresel risk iştahına işaret ettiğini ileri sürerek
- **“baş ağrısı devam ediyor”** ifadesini kullandı.

B. Küresel Borsa Balonu, “Geri Alım Ekonomisi” ve Spekülatif Finansal Balonlar

- 2006-07’de ABD’deki mortgage balonunu öngören çeken nadir kuruluşlardan biri olan ve ‘Merkez Bankalarının Bankası’ olarak da anılan **Bank of International Settlements (BIS)** ise;
- ekonomik büyüme ve borsa endekslerini hızla yükseldiği bir dönemde, **Merkez Ekonomilerde faiz oranlarının ani yükseltilmesi durumunda,**
- **yüksek borç stokları ve düşük verimlilik artışları nedeniyle,**
- **başta özel sektör ve hane halkının borçlarının çevrilemez olacağını,**
- **bunun da 2008 yılındakinden daha büyük bir finansal krizle sonuçlanabileceği biçiminde ciddi bir uyarıda bulundu.**

B. Küresel Borsa Balonu, “Geri Alım Ekonomisi” ve Spekülatif Finansal Balonlar

- Dünyanın en büyük yatırım bankalarından olan **Goldman Sachs’a** göre, borsalar, tahvil ve bono gibi finansal araç fiyatları gerçek getirileri ile kıyaslandığında **1900 yılından bu yana en yükseğe çıkmış durumda (yüzde 90 artış)**.
- Bu normal bir getiri artışından ziyade bir şişirilmekte olan bir spekülatif balona işaret ediyor .
- Bu bağlamda uluslararası sermayenin performansını (verimliliğini) ölçmeyi amaçlayan MSCI Endeksleri uluslararası yatırımlar açısından önemli bir gösterge olduğu kadar, şişirilmekte olan balonu göstermek açısından da önemli endeksler.
- Merkez Ekonomilerdeki bu endeksler yeni bir finansal balonun şişirildiğine işaret ediyor .

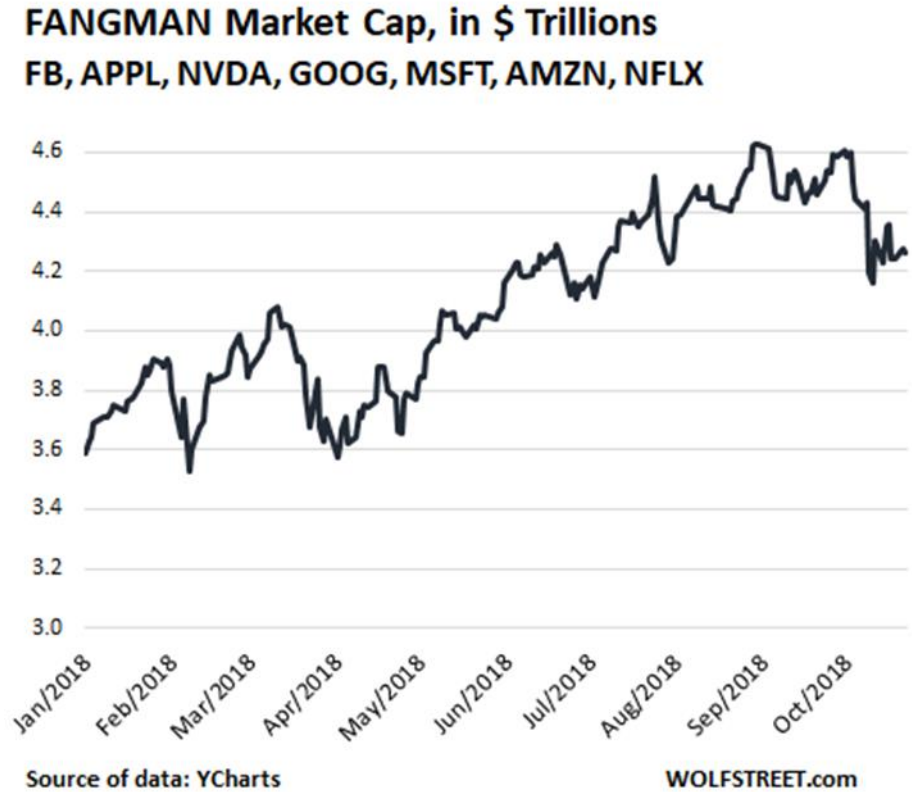
B. Küresel Borsa Balonu, “Geri Alım Ekonomisi” ve Spekülatif Finansal Balonlar

- Sadece resmi kuruluşlar değil, finans piyasalarının büyük aktörleri de yatırımcılarını sözü edilen bu balonun patlaması olasılığına karşı uyardırmaya başladılar.
- Bazıları müşterilerine paralarını iade ederken, hedge fonların piyasalarda yeterince fırsat görmediğinin altını çizerek risk azaltmanın zamanının geldiğini vurguladılar .

- *(Edward Harrison, "European Selloff Highlights Resumption Of US Treasury Bear Flattening", <https://pro.creditwritedowns.com> (Oct 23, 2018):*
- 23 Ekim 2018 tarihi itibariyle ABD vadeli işlemler borsası üç haneli zarar etmeye başladı. BU zarar Avrupa ve Asya borsalarındaki düşüşün ardından geldi.
- Bu zararın birçok açıklaması olabilir ama temelde ABD getiri eğrisinin düzleşmesi yani küresel ekonominin yavaşlaması bu düşüşlerin ve zararın nedeni.
- *(Wolf Richter, "This Stock Market Is "Gradually" Rotting Under the Covers", <https://wolfstreet.com> (Oct 23, 2018):*
- NewYork Borsası'nda (NYSE) kote olmuş 176 şirketin hisselerinin değeri son 52 haftanın en yüksekine en az % 50 oranında düşüş gösterdi.
- *(Brooke Sutherland, "Caterpillar and 3M Show What Peak Earnings Look Like", <https://www.bloomberg.com> (23 Ekim 2018):*
- Caterpillar Inc.'nin hisseleri % 9,73 ve MMM'in hisseleri % 8,81 düştü.

Wolf Richter, “This Stock Market Is “Gradually” Rotting Under the Covers”,
<https://wolfstreet.com> (Oct 23, 2018)

- • FB: -29%
- • NVDA: -25%
- • NFLX: -21%,
- • AMZN: -14%
- • GOOG: -13%,
- • MSFT: -7%
- • AAPL: -4.7%
- Facebook, Amazon, Netflix, Google’s ana şirketi Alphabet, Microsoft, Apple, ve NVIDIA ‘nın hisseleri Ağustos’tan bu yana ortalama % 7,8 düştü.
- 7 şirketten 3’ünde düşüş % 20 ve 2’sinde % 13-14 oldu.

Tarihteki 18 Büyük Resesyonun 17'si FED'in Sıkılaştırma Politikasının Sonucu

- Tarih FED'in parasal sıkılaştırmaya gittiğinde finansal çalkantıların bunu izlediğini gösteriyor.
- Öyle ki **1915 yılından bu yana ortaya çıkan 18 resesyonun 17'si FED'in bu sıkılaştırma politikalarıyla birlikte** geldi .
- 2017 yılının sonundan bu yana FED faiz artırımını sürdürüyor ve bilançosunu küçültüyor.
- Böylece eğer “geçmişteki parasal genişleme (easing) borsalar açısından iyi ise, tersi de aynı ölçüde kötüdür” denilebilir.
- Yani borsalarda yaşanan coşku bir çöküşle kâbusa dönüşebilir.
- Özcesi **küresel ekonomiye ilişkin pembe tablonun ardında “kap kara bir finansal risk” olasılığı mevcut ve bu kez sonuç 2008 krizinden daha da ağır olabilir.**

C. Yeni Bir Borç Krizinin İşareti Olarak Küresel Borç Stokları

- **Uluslararası Finans Kurumu'nun (IIF)** bu yılın başında yayımlanan raporundaki borç verilerinden **küresel borçların 2017 yılının üçüncü çeyreğinde sonunda 233 trilyon dolara çıkararak küresel hasılanın yüzde 321'ine** ulaştığı görülüyor.
- Özellikle finans dışındaki özel sektör borçları ve devlet borçları patlama yapmış durumda.
- 2021'e kadar bu borçların artışının hızlanacağı ve ekonomik büyüme oranlarını aşacağı öngörülüyor.

C. Yeni Bir Borç Krizinin İşareti Olarak Küresel Borç Stokları

- Özellikle de Merkez Ekonomilerin borç stokları endişe verici düzeye çıktı. Öyle ki **21 Merkez Ekonomilerin toplam borç /GSYH rasyosu ortalama olarak 1990'larda yüzde 290 düzeyinden 2017'de yüzde 380'e yükseldi.**
- **Yükselen ekonomilerde** de ise bu oran 2008'den bu yana zirve yaptı.
- Örneğin Çin'de yüzde 171'den 2017 yılının Eylül ayında yüzde 295'e çıkarken, 26 yükselen ekonomi ortalaması olarak yüzde 148'ten yüzde 211'e fırladı.
- Yani borcun artış hızı oldukça yüksek. Bu ekonomilerde düzey daha düşük olsa da, borçlar 26 ülke ortalamasında yüzde 40 puan, tek başına Çin'de yüzde 70 puan artmış durumda .

C. Yeni Bir Borç Krizinin İşareti Olarak Küresel Borç Stokları

- Öyle ki **Ağustos 2018** tarihine gelindiğinde aralarında **Türkiye, Arjantin, Güney Afrika ve Brezilya'nın** da bulunduğu belli başlı yükselen ekonomilerin ulusal paralarının dolar karşısında hızla değer kaybettiğine tanık olundu.
- Trump'ın başlattığı ve AB ve Çin'in karşılık vererek yükselttiği ticaret savaşlarının özellikle de bu ülkelere ihracat yapan yükselen ekonomileri vuracağı açık.
- Aynı zamanda FED'in faiz yükseltmesi ve ECB'nin piyasadan tahvil alımına son vermesi kaçınılmaz olarak dolar ve avro cinsinden olan dış borçların servis maliyetini yükseltecek.

C. Yeni Bir Borç Krizinin İşareti Olarak Küresel Borç Stokları

- Yani **yükselen ekonomilerden başlayan bir dış borç krizi giderek gerçek oluyor.**
- Nitekim bu ülkeler içinde **Arjantin** borç krizine girerek 50 milyar dolarlık kredi için IMF'nin kapısını çalan ilk ülke oldu.
- Güney Afrika ve Brezilya sıraya girerken,
- **yüzde 52'üük dış borç stokuna (brüt 457 milyar dolar) sahip bulunan, bir yıl da 228 milyar dolarlık taze para bulması gereken ve bu arada 2018 yılının ilk sekiz ayında ulusal parası dolar karşısında yüzde 60'lık değer kaybeden Türkiye'nin potansiyel olarak IMF kapısının eşğine geldiğini vurgulamak gerekiyor.**

C. Yeni Bir Borç Krizinin İşareti Olarak Küresel Borç Stokları

- Bir başka anlatımla **bu kez durum 2008 öncesinden de ciddi**. Zira 2008'den farklı olarak tüm Merkez Ekonomiler çok borçlular.
- Buna karşılık bu borçların ödenmesini sağlayabilecek tek mekanizma olan **büyüme hızları hala çok düşük**.
- Bu da onları daha kırılgan hale getirirken, aynı zamanda da **emekçileri daha da baskılamalarına**, yeni kemer sıkma politikalarına razı etmelerine ve savaş gibi yollarda dışarıda çözüm aramalarına neden oluyor.
- **Diğer yandan uluslararası sermaye hareketleri aracılığıyla kriz giderek Arjantin, Güney Afrika, Endonezya, Brezilya ve Türkiye başta olmak üzere yükselen ekonomiler adı verilen az gelişmiş ülkelere yıkılmaya başladı**.

C. Yeni Bir Borç Krizinin İşareti Olarak Küresel Borç Stokları

- Ekonomiler ekonomik durgunluk ya da resesyona çok büyük borç stokları ile yakalandıklarında ise bu borç balonlarının patlaması ve bunun sonucunda **resesyonu depresyona dönüştüren bir gelişme** de kaçınılmaz olacaktır.
- **Özel sektör borçlarının rekor düzeyde arttığı altı ülke ise Kanada, Fransa, Hong Kong, Güney Kore, İsviçre ve Türkiye** olarak sıralanıyor.
- Böylece faiz oranları küresel çapta arttıkça yüksek borçlu devletlerin ve şirketlerin borç servisleri de artacaktır.

C. Yeni Bir Borç Krizinin İşareti Olarak Küresel Borç Stokları

- **IMF'nin Nisan ortalarında yayımladığı bir çalışmada** , özellikle borç stokları ve borç servis oranları yüksek ülkelerin önlerindeki yolun engebelerle dolu olduğu vurgulanıyor.
- Zira parasal sıkılaştırmaya gidilmesiyle küresel likiditenin azalacağı, bunun da yükselen ekonomilere giden sermaye akımlarının **yılda ortalama 60 milyar dolar dolayında azaltacağı** ileri sürülüyor.
- Bu 2010-2017 döneminde bu ülkelere giden toplam sermayenin dörtte birine denk düşüyor.
- Raporda **kredibilitesi azalan ülkelere yabancı sermaye çıkışlarının çok yüksek boyutlara ulaşabileceğinin** altı çiziliyor.

<http://www.hakanozyildiz.com/2018/10/turkiyeye-scak-para-girisleri-azalacakms.html> (19 Ekim 2018)

- Uluslararası Finans Enstitüsü'dür (IIF).Ekim başında yayınladığı verilere göre, 2019'da yükselen piyasalara gelecek net (yükümlülük – varlık) döviz girişi 101,3 milyar dolar olacak.
- Ancak bu rakamlardan Çin'e gelen dövizleri çıkarırsanız toplam negatife dönüyor, - 73,2 milyar dolar oluyor. (Çin'e gelecek net döviz 174,5 milyar \$ olarak tahmin ediliyor.)
- Kısacası, Rusya, G. Kore, Tayland, Suudi Arabistan ve BAE gibi ülkelerden yüklü çıkışlar tahmin edildiği için, dünyada EM'lere döviz girişinde önemli düşüş olacağı tahmin ediliyor.

C. Yeni Bir Borç Krizinin İşareti Olarak Küresel Borç Stokları

- Nitekim dünyanın en büyük yatırım bankalarından olan **Merrill Lynch'in** bir raporuna göre ;
- 2018 Haziran ayının ikinci haftasında Avrupa'daki hisse senedi ve tahvil piyasalarından çıkan miktar 2,5 milyar dolar,
- tek başına Japonya'dan çıkan miktar 400 milyon dolar ve yükselen ekonomilerden çıkan miktar ise 1,3 milyar dolar oldu.
- ABD'ye gelen para miktarı ise 5,6 milyar doları buldu.

C. Yeni Bir Borç Krizinin İşareti Olarak Küresel Borç Stokları

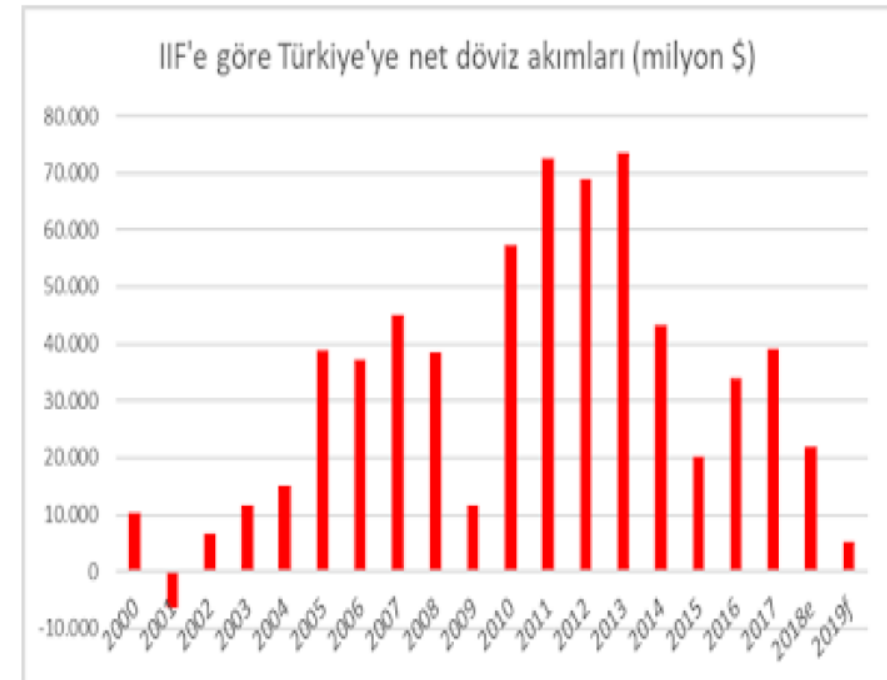
- **FED'in yıllık faiz artırımını yapması** ve gelecek yıl da dâhil olmak üzere toplamda en a 5-6 kez daha faiz artırımına gideceğini açıklamasıyla, 2008 sonrasındaki bol ve göreli olarak ucuz likidite ile ayakta kalmış, büyümüş ekonomilerde yöneticilerin **uykuları kaçmaya** başladı.
- Zira artık hem dışarıda, hem de içeride özellikle de finans dışı özel sektör şirketlerinin çok yüksek borç stoklarının neden olacağı bir **borç krizinden söz ediliyor**.

C. Yeni Bir Borç Krizinin İşareti Olarak Küresel Borç Stokları

- **Kredibilitesi azalan ülkelerin başında** ise, özellikle özel sektör dış borç stokları artık çevrilemez boyutlara ulaşan, ülke puanı sürekli düşürülen, bankacılık sektörü ve büyük holdingleri uluslararası denetim kuruluşlarınca gözetim altına alınan, risk primi sigortalama maliyeti (CDS) sürekli yükselerek 550 puanı aşan, enflasyonist gidişi durdurabilmek, döviz kurundak artışı frenleyebilmek ve sıcak parayı ülkede tutabilmek için en son faiz oranını 625 (yüzde 6,25) baz puan artıran **Türkiye** geliyor.
- Zira borçlara ilişkin tüm göstergeler bir krize işaret ediyor. Türkiye bir bütün olarak dış borçlarının milli geliri içinde payı açısından yüzde 52 ile en yüksek dış borca sahip bir ülke konumunda.

<http://www.hakanozyildiz.com/2018/10/turkiyeye-scak-para-girisleri-azalacakms.html> (19 Ekim 2018)

- Türkiye'ye net döviz hareketlerinde iki yıl, 2001 ve 2009 dikkat çekiyor. Birinde 6,5 milyar dolarlık net çıkış var. Ekonomi bunun için krize girmiş.
- 2009'da çıkış yok 11,5 milyar dolarlık giriş var. Ama hemen ardından 2010'da 57,5 milyar dolar, 2011'de 72,6 milyar dolar, 2012'de 68,8 milyar dolar, 2013'te 73,6 milyar dolar gibi yüksek tutarda net döviz girişleri görülüyor.
- Bu yıl girişlerde bir azalma, **yaklaşık 22 milyar dolarlık** bir tahmin var.
- Ama **2019 için** öngörülen rakam hiç iç açıcı değil: **5,1 milyar dolar.**

Türkiye: Madendeki kanarya!

- **Borç stokları alarm veriyor.**
- **Toplam borç stoku** son 15 yılda 13,5 kat artarak **4,9 trilyon lirayı** buldu.
- Bu haliyle milli gelirin **yüzde 150'ye** yaklaştı.
- Bu borçların yarıya yakını döviz cinsinden borçlar . IIF'nin verilerine göre toplam borç stoku sadece 2016'dan 2017'ye milli gelirin yüzde 10'u oranında bir artış gösterdi.
- Bu haliyle **Türkiye, yükselen ekonomiler içinde Mısır'dan sonra en yüksek borç artış hızına sahip ülke .**

Türkiye: Madendeki kanarya!

- Ancak bu borçlar içinde **en riskli olanı özel sektörün dış borçları**. 2017 sonu itibariyle **dış borç toplamı 457 milyar doları** aştı.
- Bunun yüzde 70'i özel sektöre ait borçlardan oluşuyor. Özel sektörün dış borç artış hızı açısından da ülke ilk sırada yer alıyor.
- Cari açığın finansmanı için gerekli olan finansman ile birlikte özel sektörün 12 ay içinde ödemesi gereken borç miktarı 200 milyar doları aşıyor.
- Ülke kredi puanının sürekli düşürüldüğü, bu nedenle de risk priminin (CDS) sürekli yükseldiği bir ortamda özel sektör açısından dışarıdan yüksek maliyetlerle borçlanmak çok riskli.
- Ayrıca borcu borçla çevirme oranı “roll over “yüzde 140’ı buldu .

Türkiye: Madendeki kanarya!

- **FED' in 2018 yılında faiz oranlarını artırması ve daha da artıracak olması ise asıl olarak halen zorda olan Türkiye ekonomisini daha da zora sokacak, halen 7'ye yaklaşmış olan sepet kur (yarım dolar+ yarım avro) ve yüzde 25'leri aşan faiz oranları daha da yükselecek,**
- **bu da üretim, cari açık, kamu maliyesi ve tüketim olmak üzere ekonominin bütün motorlarını iyice yavaşlatacaktır.**

D. Hızlanan Ticaret Savaşları Artan Petrol Fiyatları Düşen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

- Trump, ABD Başkanı olarak seçilmesinin ardından, seçim kampanyası sırasında verdiği sözleri büyük ölçüde yerine getiriyor.
- Büyük sermayenin ve üst gelirliilerin ödediği vergileri azaltmaya dönük **kurumlar vergisi ve gelir vergisi değişiklikleri sadece ülkedeki güç dengelerini büyük sermayedarlar lehine daha da güçlendirip sınıf savaşını körüklemiyor,**
- aynı zamanda özellikle de Meksika, Çin ve AB'den yapılan yüzlerce milyar dolarlık ithalata getirdiği yüksek vergilerle hem iç korumacı politikaları güçlendiriyor, hem de **sonu belirsiz bir uluslararası ticaret savaşlarının da önünü açıyor.**

D. Hızlanan Ticaret Savaşları Artan Petrol Fiyatları Düşen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

- Trump bu yılın Mart başında Çin'e ithalat gümrük tarifelerini uygulamaya koyan genelgeyi imzalamış ve böylece Çin'den yapılacak yaklaşık 60 milyar dolar tutarında ithalatı etkileyecek olan çelik ürünlerine yüzde 25 ve alüminyuma yüzde 10 oranında gümrük tarifesi konulmasını onaylamıştı.
- Çin'in karşı hamle olarak 50 milyar dolar tutarındaki ABD mallarına tarife uygulayacağını bildirmesinin ardından, Trump son hamle olarak Çin'den alınan 200 milyar dolarlık ithalata ilave yüzde 10 tarife konulacağını (Çin karşılık verirse ikinci bir 200 milyar dolarlık ithalata tarife uygulanacağını) açıkladı .

D. Hızlanan Ticaret Savaşları Artan Petrol Fiyatları Düşen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

- Avrupa Birliği (AB) ise, ABD'nin ithal çelik ve alüminyuma ilave gümrük vergileri uygulamaya başlamasına karşı kendi uygulayacağı misilleme adımlarını 22 Haziran 2018 tarihinde başlatmayı ve ilk aşamada ABD ürünlerine 2,8 milyar avroluk ek gümrük vergisi getirmeyi planladı (daha sonrası için 3,6 milyar avroluk bir vergi geliyor) .
- BIS, artan ticaret savaşları ve Belçika'nın ABD'den gelen Levi's blue jean, bourbon viski ve Harley-Davidson motosikletleri üzerine vergi koymasının ardından, Trump'ın en son Avrupa'dan ithal edilecek olan otomobillere ilave yüzde 20 gümrük vergisi uygulayabileceğini açıklamasının üzerine, küresel ekonominin toparlanmasının önündeki en önemli engelin korumacı önlemler olduğunu, bunun yeni yatırımları baskıladığı gibi finansal piyasalara kadar sıçrayabilecek bir istikrarsızlık yaratabileceğini açıkladı .

D. Hızlanan Ticaret Savaşları Artan Petrol Fiyatları Düşen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

- **ABD'nin Mart 2018'de açıkladığı ilave gümrük vergileri Türkiye'yi de etkileyecek.**
- Çünkü bu vergilerden Türkiye'nin muaf olma talebi olumlu karşılanmadı.
- Bunun üzerine Türkiye yaklaşık 1,8 milyar dolar seviyesinde bulunan ABD menşeli kömür, kâğıt, ceviz-badem, tütün, çeltik, viski, otomobil, kozmetik, makine teçhizat ve petro-kimya ürünlerinde, aynı şekilde 266,5 milyon dolar vergi yükü oluşturacak karşı önlemi 21 Haziran itibarıyla başlatma kararı aldı.
-

D. Hızlanan Ticaret Savaşları Artan Petrol Fiyatları Düşen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

- Ticaret savaşları, artan korumacılık ve doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının azalması gibi küresel ticaret ve büyüme üzerinde etkili olacak bir diğer gelişme, 2016 yılından bu yana **petrol fiyatlarının artmaya başlamasıdır.**
- Çünkü 2014 yılının ortalarından itibaren ciddi bir inişe geçen petrol fiyatları özellikle 2018 başından bu yana hızlı bir yükselişle **varil başına 80 doları geçti.**
- Sadece 15 Şubat-15 Mayıs 2018 arasında bu artış yüzde 27 oldu.
- Ayrıca petrol fiyatlarının artması (petrolün kendi spekülasyon piyasası ürünü olduğundan) spekülasyonu, bu durum belirsizlikleri artırıyor, bu da petrol fiyatlarının daha da yükselmesiyle sonuçlanıyor .

D. Hızlanan Ticaret Savaşları Artan Petrol Fiyatları Düşen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

- **Petrol fiyatlarındaki artışın başta Çin ve Hindistan olmak üzere ağır petrol ithalatçısı ekonomiler üzerinde ani etkileri oldu.**
- Çünkü bu iki ülke dünya petrol ithalatının dörtte birini yaparken , aynı zamanda küresel ekonomik büyümenin yüzde 43'ünü (sırasıyla Çin yüzde 35 ve Hindistan yüzde 8) gerçekleştiriyor.
- Bu nedenle de 2014 yılındaki düşüşten bu yana düşük petrol fiyatları avantajını kullanarak büyümesini yüksek hızlarla sürdürebilen dünyanın bu en hızlı büyüyen iki ekonomisi, petrol maliyetinin artmasıyla artan üretim maliyetleri nedeniyle, artık daha yavaş büyüyorlar.
- Bu da onların ticari ortaklarının onlara olan ihracatlarını yavaşlatmak suretiyle, dünya ticaretini ve ekonomik büyümesini yavaşlatıyor.

D. Hızlanan Ticaret Savaşları Artan Petrol Fiyatları Düşen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

- **Petrol fiyatlarının artması petrol ithalatçısı bir ülke olan Türkiye'nin ödemeler dengesini bozuyor, yani cari açığını artırıyor.**
- Ayrıca petrolün sadece dolar ile satın alınabilmesi nedeniyle, bu durum **doların TL karşısında değerinin artmasıyla** sonuçlanıyor.
- Bu da **kur aracılığıyla, üretim maliyetlerini ve enflasyonu artırıyor.**
- Bunun doğal sonucu **yerli ve yabancı yatırımcının ekonomiye olan güvenini daha da yitirmesi, durma noktasındaki yatırımların iyice azalması ve yabancı sermaye çıkışlarının artmasıdır.**

D. Hızlanan Ticaret Savaşları Artan Petrol Fiyatları Düşen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

- Son olarak, her ne kadar (Türkiye’de olduğu gibi petrol üzerinden alınan ÖTV, değer üzerinden alındığından) petrol fiyatlarının artması kısa vadede vergi gelirlerinin artmasıyla sonuçlansa da (özellikle de seçim döneminde yaşandığı gibi)
- hükümetlerin petrol fiyatlarındaki artışı tüketiciye yansıtmayarak, vergi gelirlerinin azalmasına, bu da bütçe dengelerini bozulmasına neden oluyor.

D. Hızlanan Ticaret Savaşları Artan Petrol Fiyatları Düşen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

- Tüm bu gelişmeler dev kapitalist ülkeler arasındaki rekabetin ticaret savaşlarıyla yoğunlaşacağı anlamına geliyor.
- Küresel döviz savaşları ve ticaret savaşlarının ilk etkisi, bazı az gelişmiş ülke paralarının dolar karşısında değer yitirmesinin yanı sıra, küresel borsaların hızlıca değer kaybetmesi biçiminde oldu.

D. Hızlanan Ticaret Savaşları Artan Petrol Fiyatları Düşen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

- Küresel finansal piyasalar **ABD ile Çin arasındaki ticareti savaşı gerginliğini fiyatlamaya başlayınca, panik havası piyasalarda satışlara neden oldu ve bu durum Avrupa'dan ABD ve Asya'ya kadar küresel borsalarda değer kaybına yol açarken, yatırımcıları tahvil gibi daha risksiz varlıklara yöneltti .**
- ABD'deki Dow Jones Endeksi, Haziran ayında son altı gün üst üste toplamda yaklaşık 300 puan değer kaybederek (yüzde 1,2) bu yıl boyunca sağladığı kazancı geri verdi.
- S&P 500'ün kaybı binde 40 ve Nasdaq'ın kaybı binde 30 olurken, Çin borsasındaki kayıp yüzde 4'ü buldu .

D. Hızlanan Ticaret Savaşları Artan Petrol Fiyatları Düşen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

- Ayrıca Obama döneminde neredeyse sona yaklaştırılan Trans-Pasific Partnership (TPP) olarak da bilinen uluslararası anlaşma Trump ile birlikte rafa kaldırıldı.
- **Yeni yönetim aynı zamanda FED üzerindeki dolaylı etkisiyle, parasal sıkılaştırma ve faiz artırım politikasını sürdürerek özellikle de çok borçlu durumdaki ülkelerdeki borç ve likidite krizlerini de tetikliyor.**
- **Trumponomics ile birlikte** küreselleşmenin sınırlarına gelindiği ve artık kapitalist ekonomilerin krizlerini aşabilmek için korumacılığa, yüksek oranlı gümrük ve tarife dönemine, kur ve ticaret savaşlarına, ekonomik milliyetçiliğe geri döndüğünün, yeni Neo-merkantilist ekonomi politikalarının uygulandığının vurgulanması gerekir.

D. Hızlanan Ticaret Savaşları Artan Petrol Fiyatları Düşen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

- Ekonomik büyümenin sürdürülebilir ve istihdam yaratıcı olabilmesinin asıl olarak yeni yatırımların yapılmasıyla mümkün olabileceği genel kabul gören bir çıkarımdır.
- Bu bağlamda Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın **(UNCTAD) 2018'de yayımladığı bir rapor dünya ekonomisindeki toparlanma açısından kötü haber anlamına geliyor.**

D. Hızlanan Ticaret Savaşları Artan Petrol Fiyatları Düşen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

- Bu rapora göre , **küresel çapta doğrudan yabancı sermaye yatırımları 2016 yılına göre yüzde 23 oranında azalarak, toplamda 1,87 trilyon dolardan, 1,43 trilyon dolara geriledi.**
- Üstelik bu gerileme ekonomik toparlanmanın merkez üsleri olduğu öne sürülen Kuzey Amerika ve Avrupa'ya gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının (712 milyar dolar) keskin bir biçimde azalmasıyla gerçekleşti (yüzde – 37).
- İkinci düşüş geçiş ekonomilerine gelen sermaye miktarında (47 milyar dolar) oldu (yüzde 27).
- Az gelişmişlere gelen sermaye miktarı (671 milyar dolar) neredeyse sabit kaldı. Bu düşüşler diğer sermaye akımlarınca (portföy yatırımları ve banka kredileri) telafi edildi.

D. Hızlanan Ticaret Savaşları Artan Petrol Fiyatları Düşen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

- Dünyada 2017 yılı itibariyle 31,5 trilyon dolar gelen sermaye stoku ve 30,8 trilyon dolar giden sermaye stoku var.
- Bunun (gelen) yüzde 64'ü Avrupa ve K. Amerika, Japonya'da ve yüzde 33'ü az gelişmiş ülkelerde bulunuyor.
- Çin (Hong Kong dâhil) 3,5 trilyon dolarlık bir stok ile az gelişmiş ülkelerin üçte birini oluşturuyor.
- **2018 yılı için ılımlı bir artış beklense de artan ticaret savaşları ve korumacılık, ABD'deki vergi reformları ve bu yatırımların getiri oranlarının giderek azalması (2012'de yüzde 8,1 iken 2012'de yüzde 6,7'ye geriledi) nedeniyle bu tür yatırımlarda belirgin bir artış beklenmiyor.**

Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarında Sert Düşüş

- **Raporda Türkiye açısından alarm verici sonuçlar içeren bulgular var.**
- Çünkü özellikle **2015 yılından beri ülkeye gelen bu tür yatırımlarda ciddi bir düşüş** var.
- Şöyle ki 2015 yılında ülkeye gelen yabancı sermaye yatırımı 17,8 milyar dolar iken, 2016'da 12,9 milyar dolara ve 2017 yılı sonu itibariyle de 10,9 milyar dolara gerilemiş (**yüzde 39 düşüş**).
- Bu arada Türkiye'den **doğrudan yabancı sermaye çıkışı sürüyor** . Yani fabrikalarını, tesislerini kapatıp giden yabancı yatırımcılar var.
- Örnek olarak 2015 yılında çıkan sermaye 4,8 milyar dolar olmuş. Sonraki 2 yılda yaklaşık ortalama yılda 3 milyar dolar sermaye ülkeyi terk etmiş.

Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarında Sert Düşüş

- Bunlar cari akım olarak adlandırılan akımlar. **Ayrıca stok olarak rakamlara bakılması gerekiyor.**
- Bu anlamda, **ülkede 2010 yılında toplam 190 milyar dolarlık bir yabancı sermaye stoku (birikmiş yatırım) varken, 2017 yılında bu 186 milyar dolara gerilemiş.**
- Stok anlamda ülkeden çıkan sermaye stokundaki gelişme ise çok daha çarpıcı olmuş: 2010 yılında 22,5 milyar dolar iken 2017 yılında 41,4 milyar dolara çıkmış. **Yani 7 yılda ülkedeki doğrudan yabancı sermaye stoku yaklaşık 19 milyar dolar azalmış.**
- **Kısaca ülkeye artık daha az doğrudan yatırımcı gelirken, ülkeden gidenler artmış.**
- İlave olarak son birkaç yıldır başta İngiltere'ye gitmek üzere ülkeden çıkan yerli yatırımcıları da (örneğin Ülker gibi) unutmamak gerekiyor.

Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarında Sert Düşüş

- Bu durum ülkenin bugünkü durum itibariyle **uzun vadeli yatırım yapılabilir bir ülke olmaktan hızla uzaklaştığını** gösteriyor.
- Zaten **fiyat istikrarsızlığına (hem döviz kuru, hem de mal ve hizmet fiyatları artışı, yani enflasyon anlamında) ek olarak; kamu kurumlarının niteliği, hukukun üstünlüğü, demokratik hak ve özgürlükler, temel insan hakları ve mülkiyet hakları gibi konularda ciddi bir aşınma yaşamakta olan, bu nedenle de yurt dışında da sürekli olarak eleştirilen bir ülkenin uzun vadeli yabancı yatırımcı ile dolup taşması beklenemez.**
- Kaldı ki son dönemde ABD'nin başını çektiği uluslararası ticaret savaşları ve Trump'ın uyguladığı yeni vergiler Türkiye gibi ekonomiler açısından doğrudan yabancı yatırım kaynaklarının iyice kuruyacağını bir göstergesi.

Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarında Sert Düşüş

- Kuşkusuz bu tür yatırımlar asıl olarak bol, örgütsüz ve ucuz emek sömürüsü, dolayısıyla da yüksek kâr için bizim gibi ülkelere geliyor.
- Öyle ki böyle yatırımların Merkez Ekonomilerdeki getiri oranı (kârlılık) yüzde 5,7 iken, az gelişmiş ülkelerde bu oran yüzde 8, hatta eski Sovyet Cumhuriyetleri olarak bilinen geçiş ekonomilerinde yüzde 12'ye kadar çıkabiliyor .
- Ayrıca bu yatırımların ülkenin kalkınması bir yana (emperyalist kapitalist sisteme olan bağımlılığı artırdığından) iyice sömürgeleştirilmesine neden olduğu 100 yılı aşan tarihsel örneklerden biliniyor.

Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarında Sert Düşüş

- Keza bu yatırımlarla ilgili temel bir diğer eleştiri, bu yatırımların çok önemli bir kısmının kaynakların uluslararası düzeyde daha etkin tahsisini sağlamayı amaçlayan iktisadi bir faaliyet içermeden bir para trafiği biçiminde olduğu yönünde.
- Daha ziyade bu trilyonlarca dolarlık yatırım şeffaf vergi sistemli ülkelere den opak vergi sistemli ülkelere paranın transfer edilmesiyle ilgili, sanal bir durumu anlatıyor.
- Yani büyük bir kısmı üretken bir amaç taşıyor.

Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarında Sert Düşüş

- Bu durum somut verilerle IMF'nin bir çalışmasında sergileniyor.
- Buna göre **küresel doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yüzde 40' yakın bir kısmı (12 trilyon dolar) dünyadaki bu para trafiğiyle ilgili, yani kurgusal.**
- Öyle ki gelişmiş ülkelerden dışarı giden bu tür yatırımların yüzde 50-60'ı hiçbir ekonomik varlığı olmayan yabancı kimlikli firmalar aracılığıyla, yani vergi ödemekten kurtulmak ya da serveti gizlemek gibi amaçlarla yapılıyor.
- Bu tür para trafiğinin dünya ortalaması yüzde 37, **Türkiye'de ise yüzde 22-23 civarında.**

Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarında Sert Düşüş

- Az gelişmiş ekonomiler içinde en fazla doğrudan yabancı yatırım çeken ülke olan Çin'e gelen yatırımların yüzde 50'sini tek başına Hong Kong yapıyor.
- Öyle ki 2015 yılında bu yatırımın tutarı 1,2 trilyon dolardı. Ancak bunun önemli bir kısmı yukarıda anlatılan cinsinden sanal yatırımlar. Ruslar ise paralarının yüzde 29'unu Kıbrıs'ta akılıyorlar .
- **Diğer taraftan, bu yatırımlar ekonomik büyüme için gerekli olan yatırım-tasarruf açığını kapatıyor.**
- **Yani Türkiye'deki yerli tasarruf oranı yüzde 13-14, ama yapılan yatırımların oranı yüzde 21 dolayında.**
- **Bu nedenle de aradaki farkın önemli bir kısmı bu tür yabancı yatırımlarla kapatılıyor.**

Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarında Sert Düşüş

- İkinci olarak, bu yatırımlar ülkenin bir başka büyük sorunu olan **cari açığın finansmanında da önemli rol** oynuyor.
- Bu yatırımlar azaldığında bu yıl, yıllık 57 milyar doları bulan yıllık cari açığın kapatılması ya çok yüksek faize ve borsa getirisine gelen portföy yatırımları ya da yine yüksek ticari faize gelen banka kredileri ile sağlanabiliyor.
- **Yüksek cari açık ise Türkiye ekonomisinin yüksek büyümesini sağlayan asıl faktör.**
- Nitekim bu yılın ilk çeyreğinde ekonomi yüzde 7,4 oranında büyürken, cari açık da aynı oranda büyüdü ve yüzde 7'ye çıktı.

Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarında Sert Düşüş

- **Üçüncü olarak**, bu tür yatırımların asıl önemi bunların inovasyon /yenilik içermesinden ve *emek gücü verimliliğini artırmasından geliyor.*
- Yani kapitalist ekonomilerde, özellikle de finansallaşmanın bu denli artarak baskın bir hale geldiği bir dönemde ekonomiyi büyütebilmenin asıl yolu emek gücünü verimli çalıştırmaktan geçiyor.
- Bir başka anlatımla, yeni sermaye ve teknoloji yatırımları ve inovasyonlarla (yeniliklerle) üretkenliği artan emek gücünün verimliliği ekonomik büyümeyi sağlıyor.
- Bu arada tek başına yeni fikirlerin, internetin, enformasyon teknolojilerinin ve elektronik sektörlerindeki teknolojik yeniliklerin verimlilik artışını sağlayamaya yetmediğinin de altını çizmek gerekiyor.
- Bu gelişmelerin emek gücü verimliliğini artırması gerekiyor. Yani işçiler yine ön planda oluyor, çünkü işçilerin becerisi, buradan hareketle de yarattığı değer artması gerekiyor.

Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarında Sert Düşüş

- **Bu mutlaka işçilerin artan verimlilikleri ile orantılı ücretlerinin de artacağı anlamına gelmiyor.**
- Tam tersine, verimliliklerin artmasına rağmen reel ücretler ya sabit kalıyor ya da düşüyor.
- Ama üretim artıyor, kârlar artıyor, büyüme hızlanıyor. İşçilerin artan verimlilik artışından paylarını alabilmeleri ancak güçlü örgütlü mücadelelerinin varlığında mümkün oluyor.

Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarında Sert Düşüş

- Doğrudan yabancı sermaye yatırımları (teorik olarak en azından önemli bir kısmı) böyle yüksek teknoloji ve inovasyon ile donatılmış yatırımlar olduğundan, emek gücü verimliliğini, kârı (nispi artı değeri) artırıyor ve ekonomiyi büyütüyor.
- **Böylece bu tür yatırımlar arttığında verimlilikler (ve reel kârlar) artarken, azaldığı zamanlarda verimlilik de azalıyor.**
- Böyle bir durumda da ekonomiyi verimli, sürdürülebilir bir büyüme yoluna sokmak zorlaşıyor.
- Bu kez **Türkiye'de olduğu gibi ekonomi Kredi Garanti Fonu (KGF) destekli krediler başta olmak üzere her türlü para ve maliye politikası teşvikleriyle hormonlu olarak büyütülüyor.**

Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarında Sert Düşüş

- Ancak böyle hormonlu bir büyümeyi ilelebet sürdürülebilir kılmak mümkün değil.
- Yani böyle büyümeler, kâğıt üzerinde ve kısa dönemler için sağlanabiliyor. Ardından da büyüme oranı sert bir biçimde düşüyor.
- Nitekim tüm uluslararası kuruluşlar Türkiye'nin 2018 yılının ilk çeyreğinde yüzde 7,4 büyümüş olduğuna itibar etmeksizin, 2018 ve 2019 yıllarına ait büyüme oranı tahminlerini yüzde 4'ün altına düşürdüler .

Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarında Sert Düşüş

- Bloomberg'in bir haberine göre , 2017 yılında Türkiye'den 1 milyon dolar ve üzerinde serveti olan 6 bin zengin yurttaş servetini yurt dışına çıkartarak göç etti.
- Bu sayı ülkedeki **dolar milyonerlerinin yüzde 12'sine** denk düşüyor.
- Bazı haber kaynakları ise 2016 yılından bu yana bu sayının iki katına çıktığını, milyoner yerlilerin hızla Türkiye'den ayrıldıklarını ileri sürüyor.
- Türkiye'den bu sermaye çıkışları söz konusu iken, ülkeye gelen sermayede asıl ağırlığı oluşturan portföy yatırımlarında da 2017'den bu yana çok ciddi bir azalma gözlemleniyor .

Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarında Sert Düşüş

- Öyle ki FED'in faiz oranlarının henüz yeni yeni artırılmaya başlandığı **2017 yılının Ocak-Mayıs dönemini kapsayan ilk beş ayında Türkiye'ye gelen sıcak para 3,7 milyar dolar iken, bu yılın ilk 5 ayında gelen para miktarı sadece 795,6 milyon dolar olabildi (yüzde 75 azalma söz konusu).**
- Ayrıca 2016 yılından bu yana gelen bu sıcak paranın ortalama yüzde **70'i Hazine bonosuna geldi.**

Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarında Sert Düşüş

- Kısaca, Türkiye'nin yüksek büyümesini sağlayan yüksek cari açığının finansmanında, **finansman bileşenleri arasında yer alan banka kredileri yatay seyrederken (artmıyor anlamında) , doğrudan yabancı sermaye yatırımları ciddi miktarda ve oranda azalıyor ve bu açık asıl olarak sıcak para da denilen portföy yatırımları ile kapatılıyor.**
- Bu yatırımlar ise yüzde 70 gibi yüksek bir oranda yüksek faiz getirili (yüzde 19-20 civarında) Hazine bonolarına yapılıyor.
- Yani **artık cari açığı, yüksek faiz ödemek pahasına devlet kapatıyor.**

Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarında Sert Düşüş

- Bu gelişmeler son dönem Hazine'nin piyasalardan neden yüksek faiz ile borçlandığını ve ülkenin GSYH'sinin beşte birinden fazlasına denk düşen bir servetin vergi cennetlerinde tutulurken , nasıl ve hangi maliyetlerle cari açığını finanse etmek durumunda kaldığını çok iyi açıklıyor.
- Aynı zamanda da sadece yüksek borçlanmaya ödediği yüksek faizler ya da yüksek döviz kuru nedeniyle ithalata ödediği yüksek bedellerle değil, Hazine bonosu satışı için ödediği yüksek faizlerle de nasıl emperyalist uluslararası sermaye tarafından sömürüldüğünü ortaya koyuyor.

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- The Guardian Gazetesi yazarı ekonomist **Larry Eliot** 2017 yılında, Davos zirvesini değerlendirdiği yazısında küresel ekonomik büyümeye ilişkin resmi kurumların olumlu beklentilerine rağmen, **gelir ve servet eşitsizliğinin, sosyal adaletsizliğin ve ekolojik tahribatın arttığına ve dünyanın giderek demokrasilerden uzaklaşarak otoriterleştiğine dikkat çekmiş** ve yazısını şöyle bir metaforla tamamlamıştı:
- **“Bir çığ düşebilir. Bunu bir silah sesi, hatta zamanı belli olmayan bir çığlık tetikleyebilir. İşte o zaman koca dağ bütünüyle yer inebilir”** .
- Nitekim servet ve gelir dağılımındaki gelişmeleri düzenli olarak sunan raporlar her iki alanda da, hem küresel çapta, hem de ülkelerin kendi içlerinde bölüşüm adaletsizliğinin tarihte görülmemiş ölçüde arttığına dikkat çekiyorlar.

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- Öncelikle **Oxfam'ın son raporuyla**, dünyanın en zengin **yüzde 1 finans seçkininin küresel servetin yüzde 82'sine sahip** olduğu ve dünyanın alttaki yüzde 50'lik nüfusunun 2017 itibariyle küresel servet artışından tek bir dolar dahi fayda sağlamadığı ortaya konuldu.
- Bir diğer araştırmaya göre, geçen yılsonu itibariyle yaklaşık **202 trilyon dolara ulaşan küresel servetin yarısını** dünyanın milyonerleri ve milyarderleri kontrol ediyor.
- Bunların gücü giderek artıyor. Öyle ki **2012 yılında payları yüzde 45 iken 2017'de yüzde 50'ye ulaştı**. Bunların servetleri büyük ölçüde yüksek getirili borsa kâğıtlarından, hisse senedi ve tahvillerden oluşuyor.
- <https://rwer.wordpress.com/2018/04/28/oxfam-report-on-the-rich-poor-dvde> (30 April 2018).
- The Boston Consulting Group, **Global Wealth 2018- Seizing The Analytics Advantage** (June 2018).

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- Dünyanın zengin bireylerinin servetindeki gelişmeleri her yıl raporlayan **Capgemini** ise;
- serveti **1 milyon doların üzerinde olan dünyanın zengin bireylerinin net servetlerinin son 6 yıldır üst üste arttığı ve 2017 yılında 70 trilyon doları aştığı** altını çiziyor.
- 2008 yılında bu servetin tutarının 32,8 trilyon dolar olduğu göz önüne alındığında, servetin 10 yılda iki kata yakın arttığı ortaya çıkıyor.
- Bunun 2025 yılında 100 trilyon doları bulması bekleniyor.

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- Böyle bir servete sahip olanların sayısı da (2017'de) yüzde 10,6 oranında artarak 18,1 milyon oldu.
- Bu sayı 2010 yılında 10,9 milyondtu. Bunun içinde 5,3 milyon ile ABD ilk sırada yer alıyor.
- Diğer yandan bu zenginlerin yüzde 61'inden fazlası ABD, Japonya, Almanya ve Çin'de yerleşik durumdadalar (bu pay 2012'de yüzde 58,2 idi) .
- Bu da **servetin giderek belli merkezlerde temerküz ettiğini** gösteriyor.
- Bunlar arasında finans oligarşisi olarak kabul edilen ve servetleri 30 milyon doların üzerinde olan ultra zenginlerin sayısı ise sadece 174 bin (grubun yüzde 1'i) ve bunlar toplam servetin yüzde 35'ini kontrol ediyorlar (yaklaşık 24,5 trilyon) ve paylarını en hızlı artıran grupta yer alıyorlar.

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- Servetteki bu yükselişin iki kaynağı olduğu ileri sürülüyor.
- Sırasıyla **küresel ekonomideki toparlanma, ama asıl olarak da küresel borsa kazançlarındaki süper artışlar.**
- Çünkü bu finans seçkinleri **borsa yatırımlarından yılda ortalama yüzde 20'nin üzerinde getiri** elde ettiler.
- Bunu sağlayan ise yıllardır FED gibi merkez bankalarının uyguladığı miktarsal kolaylaştırma ve parasal bollaştırma politikaları oldu.
- Nitekim **bu zenginler servetlerinin yüzde 30,9'unu borsalardaki kazançlarından, yüzde 27,2'sini nakit ve nakit benzerleri faaliyetlerden, yüzde 16,8'ini emlak ve gayrimenkulden, yüzde 15,8'ini sabit getirili faaliyetlerden ve yüzde 9,7'sini türev kâğıtlar gibi alternatif getirilerden** elde etmişler .

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- Büyük özelleştirmeler ve artan gelir eşitsizliklerinin bireysel servet bölüşümündeki adaletsizliği küresel çapta daha da artırdığını ortaya koyan **Dünya Eşitsizlikler Raporu** servet eşitsizliğindeki artışın Avrupa'da daha ılımlı olmasına karşın ABD ve Çin'de çok sert olduğunu vurguluyor.
- Öyle ki ABD'de en zengin yüzde 1'in toplam servet içindeki payı 1980'de yüzde 22 iken, 2014 yılında yüzde 39'a çıktı (bu artıştan asıl pay alan en zengin binde 1'lik grup oldu).

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- Benzer bir durum Çin ve Rusya'da da gerçekleşti. 1995-2015 arasında **en zengin yüzde 1'in toplam servetten aldığı pay** Çin'de yüzde 15'ten yüzde 30'a, Rusya'da ise yüzde 22'den yüzde 43'e yükseldi.
- Bir başka araştırma, servet bölüşümü eşitsizliğini iki gösterege ile açıklıyor.
- İlkinde, eşitsizlik ülkedeki nakit ve finansal varlık sahibi milyonerlerin (milyon dolar ve üstü servete sahip olanlar) toplam ulusal servetten aldığı pay cinsinden sunuluyor.
- Böylece bu pay ne kadar yüksekse ülkedeki servet bölüşümü eşitsizliği de o denli yüksek oluyor.

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- Buna göre, **dünya ortalamasının yüzde 35** olduğu 2017 yılında, servetin görece olarak adaletli bölüştürüldüğü ülkeler sırasıyla:
- Japonya (yüzde 23), Yeni Zelanda (yüzde 26) ve Norveç (yüzde 27) iken;
- adaletsizliğin en fazla olduğu ülkeler: S. Arabistan (yüzde 60), Rusya (yüzde 58), Nijerya (yüzde 56), Brezilya (yüzde 53) ve **Türkiye (yüzde 52)**. Buna karşılık.
- Çin yüzde 48, ABD yüzde 40 ve Hindistan yüzde 35 .

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- İkincisinde ülkedeki dolar milyarderleri sayısının ulusal servetten aldığı pay yer alıyor.
- Buna göre en adaletsiz ülke yüzde 24 ile Rusya .
- Eğer kapitalizm bu şekilde işlemeye devam ederse, yani gelir eşitsizliği artmaya devam ederse, önümüzde onlarca yıl servet bölüşümü adaletsizliği artarak sürecektir.
- Gelir dağılımı adaletsizliği ise ülkelerdeki ve küresel çaptaki yoksulluk artışının en temel nedeni olmaya devam edecektir .

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- Çünkü küresel servetin böyle az sayıda elde toplanması kaynakların milyarlarca insanın gerçek ihtiyaçlarını karşılayacak üretim biçimlerine yöneltilmesini önlüyor ve temel ihtiyaçlarını karşılayamayan kitlelerin yoksulluğa ve hatta açlığa mahkûm edilmesiyle sonuçlanıyor.
- Diğer taraftan, bu raporlar servet eşitsizliğinin nedenlerinden ziyade mevcut durumunu sergilemekle yetiniyorlar.
- Örneğin Dünya Eşitsizlik Raporu, küresel servet eşitsizliğinin ciddi ölçüde arttığını ortaya koysa da, **nedenlerine ilişkin bir şey söylemiyor.**
- Oysa eşitsizlik artışının asıl nedeni değer yaratan varlıkların kapitalist sektörde yoğunlaşıp, merkezileşmesi.

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- Bunun en güzel örneği finansal ve reel sektörün dünya çapındaki yatırım, istihdam ve finansal kararları kontrol etmesi.
- **147 küresel şirket bir arada küresel servet ağının yüzde 40'ını kontrol ediyor. Toplamda 737 firma ise servetin yüzde 80'ini kontrol ediyor. Servet eşitsizlikleri işte bu yoğunlaşma ve merkezileşmeden doğuyor .**
- Servet bölüşümünün adaletsizliğinin asıl kaynağı olarak kabul edilen gelir bölüşümü adaletsizliği de dünyanın farklı bölgelerinde farklılıklar gösterse de, küresel çapta giderek artıyor.

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- Avrupa'da **gelir bölüşümü eşitsizliği en az seviyede**yken, **Orta Doğu'da en yükseğe** çıkıyor.
- 2016 yılında en zengin yüzde 10'luk nüfusun ulusal gelirden aldığı pay Avrupa'da yüzde 47, Çin'de yüzde 41, Rusya'da 46, ABD ve Kanada'da yüzde 47, Sahra Altı Afrika, Hindistan ve Brezilya'da yüzde 55 iken Orta Doğu'da yüzde 61 oldu .

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- **Gelir eşitsizliğindeki artışın özellikle 1980 sonrası neo-liberal dönemde zirveye çıktığı görülüyor.**
- Öyle ki küresel çapta en zengin yüzde 1'in geliri bu dönemde en alttaki yüzde 50'nin gelirinin iki katı oranında büyüdü. Yani ilk grup toplam gelir artışından yüzde 27 pay alırken, en alttaki yüzde 50 sadece yüzde 12 pay alabildi .
- Neo-liberal dönemde gelir dağılımı eşitsizliğinin en fazla arttığı ve gelirin belli ellerde toplandığı ülkelerin başında Kuzey Amerika, Rusya, Çin ve bazı Avrupa ülkeleri geliyor.
- Örnek olarak 1980-2016 arasında, en yüksek gelire sahip yüzde 1'in payı Avrupa'da yüzde 10'dan yüzde 12'ye, ABD'de ise yüzde 20'ye fırladı. Buna karşılık ABD'deki en yoksul yüzde 50'nin payı yüzde 20'den yüzde 13'e geriledi.

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- Özellikle de Trump sonrasında ABD’de bu eşitsizlikler ve paralelinde yoksulluk arttı.
- Bir Birleşmiş Milletler (BM) raporuna göre , bu ülkede 40 milyon yoksul, 18, 5 aşırı yoksul insan var. 5,3 milyon insan ise az gelişmiş ülkelerin yoksullarının koşullarında yaşıyor.
- **“Yeryüzünün lanetlileri” olarak nitelenen milyarlarca insan açısından 2017 yılında küresel ekonomide sağlanan bu canlanma hiçbir şey ifade etmiyor.**
- **Çünkü 7 milyarı aşkın nüfuslu dünyada küçük bir azınlığın dışında büyük çoğunluk gelir ve servet yaratan üretim araçlarına sahip değil.**
- Bu kesimin büyük çoğunluğun bu göklere yükselen borsalarda, tahvil ve bono piyasalarında hisse senetleri, kıymetli kâğıtları yok. Öyle ki bu varlık patlamasının yaşandığı ABD’de geçen yıl milyonlarca işsiz, yoksul ve evsiz çok sert geçen kış koşullarında hayatta kalmaya çalıştı.

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- Dünyadaki bu gelir, servet ve refah asimetrisi ve bunun giderek daha da kötüleştiği gerçeğine yukarıda yer verilen uluslararası raporlar da kayıtsız kalamadı.
- Örneğin bir **BM raporu**: “Küresel nüfusun hemen hemen yüzde 20’sinde 2018-2019’daki gelir artışı ihmal edilebilecek kadar küçük kalacak” derken, birçok insanı şaşırtan bir biçimde son dönem raporlarında gelir eşitsizliklerini gündeme getiren ve kapitalist sınıfa uyarılarda bulunan IMF , “hızlı büyüme dünya ekonomisinin üçte ikisine ulaşıyor.
- Ama yükselenlerin ve az gelişmişlerin neredeyse yarısında, özellikle de küçük ekonomilerde kişi başı gelir artışı gelişmişlerin çok gerisinde kaldı. Hatta bu ülkelerin dörtte birinde kişi başı gelir azaldı” tespitinde bulundu.

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- Dünyanın en büyük hedge fonu olan Bridgewater Associates'in yöneticisi 17 milyar dolarlık servetin sahibi **Roy Dalio** daha da ileri gitti ve kendisi ile Wall Street Journal Gazetesi'nde yayımlanan bir röportajda, borsadaki süper yükselişlerin uzun vadeli sağlıklı bir ekonomik büyümeye işaret etmediği gibi, Amerikan toplumunun yüzde 60'ının durumunu iyileştirmedeğini, sadece yoksulların kızgınlığını ve toplumdaki kutuplaşmayı artırdığını "**eğer ilerde bir ekonomik kriz patlarsa insanların birbirini boğazlayacağını** « ileri sürdü.
- "The Dow at 25,000: The bonanza for the oligarchy continues", <https://www.wsws.org/en/articles> (5 January 2018).

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- **2017 yılında dünyada hala en az 750 milyon insan aşırı yoksulluk koşullarında yaşıyordu.**
- **Bu da bir önceki yıldan bu yana yoksullukta her hangi bir iyileşme olmadığı anlamına geliyor.**
- **FAO'nun 2017 yılı raporuna göre, ise 2016 yılında 815 milyon insan yetersiz gıda alıyor. Bu sayı 2015 yılında 777 milyon idi . Ortaya çıkan iş kazaları sonucu işçi ölümlerinin boyutlarını ve doğal tahribatın derecesini anlatabilmek mümkün değil.**
- Ayrıca ekonomi literatüründe ya da uluslararası örgütlerin raporlarında yer verilen alan verimlilik tanımlarında ve verimlilikleri ölçme yöntemlerinde de büyük farklılıklar söz konusu.
- Bu da sonuçların farklılaşmasına neden oluyor. Buna rağmen genel olarak kabul edilen görüş son yıllarda verimlilik artışlarının yavaşladığı yönünde.

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- Diğer yandan neredeyse tüm uluslararası kurumların reddedemediği bir diğer gerçek özellikle de **Merkez ekonomilerdeki işçi ücretlerindeki artışın verimlilik artışının çok gerisinde kalması.**
- Öyle ki Washington Uzlaşması sonrasında emeğin ulusal gelirden aldığı pay küresel çapta olmak üzere son 30 yılda geriledi.
- Ayrıca iç talep azaldı, dış talebe olan bağımlılık arttı. G20 ülkelerinin tümünde emeğin payındaki gerileme iç talepte bir düşüşle sonuçlandı. Bu düşüş örneğin Türkiye’de ihracat artışıyla telafi edilemedi.
- Dahası emeği koruyan yasal düzenlemelerden giderek vazgeçilmesi sonucunda aralarında Türkiye’nin de aralarında bulunduğu birçok ülkede gelir bölüşümü adaletsizliği daha da arttı .

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- Bu konuda Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) son raporunun bulguları kapitalizmin nasıl bir eşitsizlikler ve adaletsizlikler düzeni olduğunu resmi ağızdan bir itirafı niteliğinde.
- **Keza reel ücret artışı verimlilik artışının gerisinde kaldı.** Bu rapora göre, küresel düzeyde reel ücret artışları 2008 krizinden bu yana giderek yavaşladı.
- Özellikle 2013'ten bu yana bu yavaşlama belirginleşti. Artış oranları kriz önceki seviyeleri hala yakalayamadı.
- Öyle ki 2007 yılında küresel çapta yüzde 3,1 olan reel ücret artışları 2013'te yüzde 1,1'de kaldı.

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- Oysa emek gücü verimliliği bu dönemde artmaya devam etti. Öyle ki 1999 yılı baz alındığında Merkez ekonomilerde 100 olan emek gücü verimliliği endeksi, 2015 yılında 118 olurken, yine 1999'da 100 olan az gelişmiş ülkeler reel ücret endeksi sadece 108'e çıkabildi .
- Bunun sonucunda emek gelirlerinin milli gelir içindeki payı hızla azalırken, gelir bölüşümü adaletsizliği de görülmemiş ölçüde arttı.
- 1990'lardan bu yana ücret gelirlerinin milli gelir içindeki payı yaklaşık 13 puan gerileyerek yüzde 66'lardan yüzde 53'e geriledi .
- **Türkiye'de ise durum daha vahim: Ücret gelirlerinin milli gelir içindeki payı 1999'da yüzde 50 civarındayken yüzde 36'ya düştü .**

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- AB dâhil tüm merkez ekonomilerde son 10 yıldır ücret artışları verimlilik artışının gerisinde kaldı.
- Bu da emeğin milli gelir içindeki payının ve ortanca gelirin ortalama gelir içindeki payının azalmasıyla sonuçlanıyor.
- Bunlardan ilki emek-sermaye bölüşüm adaletsizliğinin, ikincisi ücretliler arasındaki adaletsizliğin arttığına bir göstergesi.
- Örnek olarak, **28 AB ülkesinde, işçilerin sağladığı reel GSYH artışı cinsinden verimlilikler 2016 yılında 2000'e göre yüzde 10,5 daha fazla arttı.**
- **Buna karşılık işçilere yapılan ödemeler sadece yüzde 2,45 arttı. Verimlilik artışı, ücret artışı farkı 4 kat oldu.** Yani kapitalizmin merkezlerin biri olan bir bölgede dahi işçiler her yılın 3 çeyreğinde sağladıkları verimlilik artışından pay alamadılar .

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- Son olarak, **OECD'in son raporunda yer alan veriler, 2008 krizinin ardından geçen 10 yılda ücretlerin hala durgun seyrettiğini, bu arada son bir iki yılki ekonomik toparlanmanın sadece büyük sermayeye ve dünyanın sayılı finans seçkinine yaradığını ortaya koyuyor.**
- **Rapor, bu büyümenin eskilerinden farklı olarak ücret artışı yaratmayan bir büyüme olduğunu** altını çiziyor.
- Bunun nedenleri olarak da geçici, düşük ücretli ve yarı zamanlı istihdam artışına işaret ediyor.
- Rapora göre, nominal ücret artışları kesinlikle kriz öncesi dönemdeki artışların gerisinde kaldı.
- Krizden bu yana düşük seyreden küresel enflasyon verileri nedeniyle reel ücret artışı yüzde 1,2'de kaldı (öncesi yüzde 2,2 idi): Bu bile ücret kaybının trilyon dolarları aştığını gösteriyor.
- OECD, *Employment Outlook 2018*, s. 11.

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- Rapor reel ücret artışının son 20 yılın verimlilik artışının gerisinde kaldığını kabul ediyor.
- Bu da emeğin milli gelirdeki payını azalmasıyla sonuçlanıyor. Eğer reel ücretler verimlilikler kadar artsaydı emeğin payı yüzde 13 daha yüksek olacaktı.
- **Bu durum kapitalizmde verimlilikler artarsa işçilerin yaşam standartları da kendiliğinde artar savının gerçek dışı olduğunu gösteriyor.**
- **Bu veriler asıl sorunun emek gücü verimlilik artışının zayıflığından ziyade, bölüşüm ilişkilerinde olduğunu ortaya koyuyor.**
- Yani mevcut eşitsiz-adaletsiz bölüşüm ilişkisi (kapitalist sistemin işleyiş mantığı içinde) yeterli bir efektif talebin yaratılmasını, bu da ekonominin yüksek hızda büyümesini önüyor.

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- Kısaca eğer yaratılan hâsıla bunu yaratanların ücretlerinden daha hızlı büyüyorsa, bu ürünler yeterli alıcı bulamayınca, yani satılamayınca, sistemin ana sürükleyicisi olan kâr realize edilemiyor, bu da yeni yatırımların yapılmasını anlamsız kılıyor ve büyümeyi yavaşlatarak ekonominin durgunluğa girmesine neden oluyor.
- Bir başka anlatımla, emeğin payındaki azalma biçimindeki eşitsiz bölüşüm sadece adaletsiz bir durum değil, aynı zamanda ekonomik olarak da çok sakıncalı bir durum.
- Çünkü **böyle bir eşitsizlik söz konusu olduğunda ekonomik büyüme, potansiyelinin gerisinde kalır. Bunun nedeni artık tüketim sürümlü olduğu bilinen kapitalist ekonomilerde emek gelirlerinin toplam tüketimin ve toplam talebin belirleyici unsurunu oluşturması. Tüketim yeterince artmadığında yatırımları baskılıyor, bu da daha fazla verimlilik artışının olmayacağı anlamına geliyor.**

E. Artan Küresel Eşitsizlikler

- Neo liberal dönemdeki gibi **bol kredilerle ve yaygın finansallaşma ve küreselleşmeyle bu sorunun aşılması çabaları bir süre sonra (2008 krizinde yaşandığı gibi) kapitalizmi bu kez finansal krizlerle baş başa bırakıyor.**
- Finansallaşmanın, kredi-borç stoklarının görülmemiş ölçüde arttığı, borsaların yanı sıra kripto paraların da yeni balonlara neden olduğu günümüzde böyle bir eşitsizlik Branko Milanoviç'in küresel eşitsizliğin geldiği noktayı tarif ederken çizdiği fil eğrisindeki fil gibi her şeyi dümdüz edebilir.

Bölüşüm Adaletsizlik Bağlamında Türkiye

- Türkiye kapitalizmi de küresel kapitalizme uygun bir biçimde, hatta daha ağır biçimde servet ve gelir eşitsizliği sergiliyor.
- Öyle ki bugün ülkede **en zengin yüzde1'lik nüfus milli gelirin yüzde 23'ünden fazlasını alıyor ve toplam servetin de yüzde 54'ünden fazlasına el koyuyor.**
- **En zengin yüzde 20'lik nüfus ise milli gelirin yüzde 47'sine, en zengin yüzde 10'luk nüfus servetin yüzde 78'ine sahip .**

Bölüşüm Adaletsizlik Bağlamında Türkiye

- Diğer yandan, **net asgari ücret** aylık 1,603 lira, 4 kişilik bir ailenin açlık sınırı 1,893 lira ve yoksulluk sınırı 6,166 lira. Asgari ücret karşılığında kayıtlı ve kayıt dışı olmak üzere toplam 10 milyona yakın işçi çalışıyor.
- Bu arada ülkede **6 milyon işsiz** var.
- Bu durum yoksulluğun da asıl nedenini oluşturuyor.
- Öyle ki en yoksul yüzde 60 haneye ayda ortalama sadece 842 lira giriyor. Bu bazı bölgelerde 740 liraya kadar düşüyor.
- BirGün Gazetesi, “Yoksulluk sınırı 92 lira yükseldi”, <https://www.birgun.net/haber> (26 Haziran 2018).
- TÜİK, **Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2016** (18 Eylül 2017).

Bölüşüm Adaletsizlik Bağlamında Türkiye

- AB standartlarına göre ülkede 41 milyon insan yoksulluk sınırının altında yaşıyor.
- Toplam tüketimin sadece yüzde 11'i Kuzey-Güney ve Doğu Anadolu'da yapılabiliyor.
- Bu haneler bütçelerinin sadece yüzde 1'ini çocuklarının eğitimi için ayırabiliyorlar .
- Böylece Türkiye, 34 OECD üyesi ülke arasında yoksulluk oranının en yüksek olduğu üçüncü ülke konumuna yükseliyor .

Bölüşüm Adaletsizlik Bağlamında Türkiye

- Diğer yandan **Credit Swiss'e göre ülkede 29 , Forbes'e göre 40 dolar milyarderi ve küresel çapta 40'ın üzerinde dev inşaat şirketi var (dünyada toplam 250 tane var).**
- Türkiye 2016 yılında 35 OECD ülkesi içinde yüzde 36,4 ile **vergi ve prim gibi ödemelerinin brüt ücreti içindeki payı (mali yük) en yüksek ülkeler arasında yer alıyor.**
- Öyle ki iki çocuklu bir işçi için bu oran OECD'de ortalama yüzde 26,6 iken, Türkiye'de yüzde 36,4.
- Yani yaklaşık 10 puan daha yüksek. Keza iki çocuklu bir işçinin vergi yükü OECD'de ortalama yüzde 14,3 iken Türkiye'de yüzde 25,3 (OECD'de ikinci en yüksek ülke) . Bu farkın nedeni Türkiye'de diğer ülkelerdeki gibi aile yardımlarının neredeyse hiç olmaması.

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- **ABD’de Trump’ın başkan seçilmesi ve ardından Britanya halkının Brexit kararı (Avrupa Birliği’nden çıkma yönündeki) dünyada yeni bir dönemin de önünü açtı ve ülkelerin yerel siyasetlerinde (popülizm, aşırı sağın güçlenmesi ve ekonomik milliyetçilikle güçlendirilmiş otoriterlik gibi) önemli değişikliklere neden oldu.**
- Aslında 1980’lerde siyaset bilimi araştırmalarından çıkartıp atılan “**popülizm**” terimi, müthiş bir geri dönüşle 1990’larda dünyadaki değişik siyasal olguları karakterize etmeye başlamıştı.
- Bu Batı Avrupa’da “radikal sağ popülizm”, Doğu Avrupa’da “milliyetçi popülizm” ve Latin Amerika’nın bir özelliği olarak da bu coğrafyada neo-liberal proje ile bütünleşik, post-popülizm olarak da adlandırılan bir “içermeci popülizm” ortaya çıkarken, dünya aşırı liberal ekonomi politikalarını popülizm ile birlikte yürüten ve ülkelere göre çeşitlilik arz eden partilere ve liderlere tanık oldu.
- **Bu liderlerin kafa karıştırıcı en temel özelliği ise emek karşıtı neo-liberal politikaları uygularken bu politikalardan en çok zarar gören halk kesimlerinin desteğini alabilmesiydi .**

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- Popülizm konusunda yapılan araştırmaların büyük çoğunluğu popülist hareketlerin ve popülist partilerin doğuşunu iki grup teoriye dayandırarak açıklarlar.
- Bunlardan ilk grup teori popülist yükselişi ekonomik koşullardaki gelişmelerle izah eder.
- Örnek olarak küreselleşmenin neden olduğu dış ticaret şokları artınca, bunun sonucunda ağırlıklı olarak ithalata dayalı bölgelerdeki işçiler başta olmak üzere halk işlerini, gelirlerini kaybetmeye başladığında bu insanlar (özellikle de düşük eğitilmiş olanlar) düzen partilerinin ve kurumlarının ekonomik çıkarlarını koruyamayacağına inanmaya başlarlar .

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- Nitekim bir araştırmaya göre, Almanya'daki aşırı sağcı popülizmin yükselişi artan ithalat nedeniyle oldu.
- Ülkenin ithalata çok açık olan bölgelerinde popülist partilerin oyları hızla artarken, ihracata yönelik sanayilerin olduğu bölgelerde bu oylar düşük kaldı.
- Benzer bulgulara ulaşan bir diğer çalışmaya göre, Batı Avrupa'daki milliyetçi yükseliş özellikle de küreselleşmenin bir sonucu oldu.
- Çünkü Çin'den yapılan ithalata çok açık olan bölgelerde seçmenler milliyetçiliğe yöneldiler. 15 Batılı ülkeyi kapsayan bu çalışmada 1988-2007 arasında Çin'den en fazla ithalat alan açık bölgeler incelendi ve bu bölgelerde milliyetçi partilerin oylarında belirgin bir artış, seçmenlerde aşırı sağa kayma ve radikal partilerin oylarında yükselme görüldü.
- Benzer bir biçimde ABD'de Çin'den gelen ithalat yüzünden artan işsizlik ve ücret düşüklüğü 2016 yılında Trump'ın yükselişinin nedenlerinden biriydi.
- Christian Dippel, Robert Gold, Stephan Hebllich, "Globalisation and anti-globalisation voters: Evidence from Germany", <https://voxeu.org/article/globalisation-and-anti-globalisation-voters-evidence-germany> (07 October 2016).
- Italo Colantone, Piero Stanig, "Globalisation and economic nationalism", <https://voxeu.org/article/globalisation-and-economic-nationalism> (20 February 2017).

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- **Bu popülist partilerin ortak özellikleri “ekonomik milliyetçilik” kavramını kullanmaları.**
- Bu kavram güçlü bir korumacı duruş gösterirken, yerli serbest piyasaların savunulması gibi bir karışımdan oluşuyor.
- **Ancak bu milliyetçiliğin vatanseverlikle hiçbir ilgisi yok. Tersine bu doğrudan yabancı düşmanlığındaki artışın bir sonucudur .**
- 2008 krizinin hem piyasaların, hem de kamu sektörünün krizi olarak gündeme gelmesinin de, aşırı sağ yönelimli popülizmin yükselişine neden olan ekonomik faktörlerden biri olduğu ileri sürülüyor.
- Çünkü bu kriz, insanları daha öncesinde sahip oldukları güvenlik – koruma ağından mahrum etti.
- Bu nedenle de iki kesimin krizinin birlikte etkileşimi insanların geleneksel siyasal partilere ve düzen kurumlarına olan güvenini sarstı, korkuya neden oldu.
- Bir de buna yaygın bölüşüm eşitsizlikleri ve yığınsal göçmen ve mülteci korkusu eklenince seçmenler merkez partilerinden kopmaya başladılar .

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- **Düşük ücretler, artan eşitsizlikler, bölgesel yoksunluk, mahrumiyet, kriz sonrası kemer sıkma politikalarının devrede olması gibi zor zamanlarda insanlar saldıracak günah keçileri ararlar, bunlar da genelde hep ülkedeki yabancılar (göçmenler, mülteciler gibi) olduğundan bu yabancı düşmanlığını, bu da yabancı düşmanlığını temel alan aşırı sağ popülizmi güçlendirir.**
- Popülizm konusunda yapılan araştırmaların büyük çoğunluğunun popülist hareketlerin yeniden bölüştürücü politikalar ve devlet öncülüğünde sanayileşmeyle ve genişletici para politikalarıyla ivme kazandığını kabul etmesi de **popülizmin ve aşırı sağa yönelimin yükselişindeki ana etkenin kitlelerin ekonomik koşullarının kötüleşmesi olduğu yaklaşımını doğruluyor.**
- Bu çalışmalar popülizmi daha çok ekonomik bir program, yapısal koşulların bir sonucu ya da ideoloji ve politikanın bir bütünleşği olarak görürler.

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- Sağ popülist hareketlerin ve partilerin güçlenmesinin bir diğer nedeni Merkez Ekonomiler ile Çin, Hindistan ve Rusya gibi yükselen ekonomiler ve diğer az gelişmiş **ülkelerdeki servet yoğunlaşması ve merkezileşmesi olgusunun yanı sıra, bu iki grupta yer alan insanların servete erişim açısından aralarında büyük farklılıklar göstermesidir.**
- Çünkü bu farklılıklar cazibe merkezi durumundaki ilk grup ülkelere doğru göçlerin nedenlerinden birini oluşturuyor.
- Göç, servet ve gelir eşitsizliği farklılaşması ve otoriterleşme ilişkisi ele alan bir çalışmanın bulguları bu açıdan son derece önemli.
- Buna göre, Avrupa'daki yüksek refahın, zenginliğin paradoksal bir biçimde neden olduğu iki tür lanet söz konusu.
- Branko Milanovic, "Europe's curse of wealth", <https://glineq.blogspot.com/2018/05/europes-curse-of-wealth.html> (31 May 2018).

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- Bunlardan ilki kitlesele göçler. Avrupa'daki yüksek refah ve ışıltılı yaşam bu bölgeyi özellikle de bunlara sahip olmayan Balkanlar, Orta Doğu, Türkiye gibi ülkelerden göçlerin varış noktası haline getirdi.
- Yani bölge bir cazibe merkezi oldu.
- Çünkü Avrupa'da ortalama kişi başı gelir 40,000 dolar, Sahra Altı Afrika'da 3,500 dolar (yani 11 katlık bir fark mevcut).
- Oysa bu fark 1970'de sadece 7 kattı. Afrika'nın 2020 yılında nüfusunun 2,2 milyar olacağı düşünöldüğünde, bu göçün boyutları daha da artacaktır (şu anda Afrika nüfusu 1 milyar, Avrupa 500 milyon) .

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- **Göç** ise Avrupa'daki merkez siyaseti ciddi ölçüde etkiliyor. Tüm yönetimler (başta İtalya, Macaristan olmak üzere) göç dalgasıyla sarsıldılar.
- İsveç'ten Hollanda'ya ve Danimarka'ya kadar yönetimler sağa kaydılar. Yunanistan'da faşist Altın Şafak Partisi yükselişe geçti.
- Diğer faktör ise gelir ve servetin giderek Avrupa ülkelerinde yoğunlaşıp, merkezileşirken, yoksul ülkelerle olan farkın daha da açılması.
- Örneğin yüksek refahın sembolü sayılan İsviçre'de kişi başı gelir, Hindistan'daki kişi başı gelirden 55 kat ve servet Hindistan'daki kişi başı servetten 100 kat fazla .

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- **Bu gelişmeler özellikle de 2008 krizi sonrasında durumu daha da kötüleşen, kemer sıkamak zorunda kalan, işlerini ve gelirlerini, evlerini kaybeden, bu nedenle de ana akım burjuva iktisat ideolojileri, politikaları ve merkez siyasal partilerinden umudunu kesen geniş yığınların giderek popülist politikacıların ardına takılmasıyla sonuçlandı.**
- Örneğin İtalya'da koalisyon kurması reddedilen sağcı partilerin hedeflerinde gelir eşitsizliklerinin azaltılması ve ülkedeki yasa dışı göçmenlerin ülkelerine geri gönderilmesi vardı.
- Keza Beş Yıldız Partisi gibi aşırı sağcı bir parti programına “herkese yurttaşlık geliri” gibi bir öneriyi koydu.

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- Böylece burjuva demokrasileri; küreselleşme, artan eşitsizlikler, depresyon, neo liberal politikalar gibi son 30 yıla damgasını vuran gelişmelerin bedelini merkez sağ –sol iktidarlarını kaybetme ve aşırı sağ popülizme yönelme biçiminde ödemeye başladı.

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- Rejimin demokrasi ile arasının ne olduğuna ilişkin bir endekse göre , demokratik konumlanış sıralamasında 2010 yılından 2016 yılına kadar 10 üzerinden 7 olarak görece olarak yukarı sıralarda yer alan ülkenin 2018 yılında 5,6 puana kadar gerilemiş olması rejimin giderek artan bir biçimde otoriterliğe yönelmesi olarak değerlendiriliyor.
- İkinci grup teori popülizmin ve aşırı sağın yükselişini tarihsel-kültürel faktörlerle açıklar.
- Buna göre, örneğin yabancı düşmanlığı ya da anti-semitizm gibi, belli coğrafyalarda, ülkelerde tarihsel olarak kültürün bir parçası haline gelen duygular, koşullar olgunlaştığında hortlayabiliyor.

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- Bu bağlamda popülizmi ilkel bir topluma dönük nostalji, doğuştancılık, erdemlilik, yabancı düşmanlığı ve refah şovenizmi gibi unsurları bir arada tutmayı hedefleyen kaygan bir ideoloji olarak görenler de mevcut.
- Böylece Almanya'daki son yıllarda görülen iyi ekonomik performansa rağmen Alman seçmenin, geçen Eylül'de 2. Dünya Savaşından bu yana Bundestag'a giren ilk aşırı sağcı ve popülist parti olan Almanya için Alternatif'e (AfD- Alternative für Deutschland) yönelebildiler.
- D. Mac Rae, "Populism as an ideology", in G. Ionescu and E. Gellner, **Populism: Its Meaning and**
- **National Characteristics** (London: Macmillan, 1969, s. 153–164; P. Taggart, **Populism** (Buckingham: Open University Press, 2000; Mudde, **Populist Radical Right Parties in Europe** (Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
- Marin, agm.

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- Dani Filc Arjantin’ de Menem ve İsrail’ de Netanyahu uygulamalarından hareketle popülizmi yeniden tanımlar.
- Ona göre, popülizm olgusu bazı genel ideolojik önermelere ve politik bir biçime sahip bir politik projedir ve bir olgular bütünü olarak ele alınmalıdır.
- Bu bağlamda iki temel popülizm türü mevcuttur: “İçermeci” (inclusive) popülist hareketler ve “dışlayıcı” (exclusionary) popülizm .
- Her iki tür de halk sınıflarının içerilmesi /dışlanması ile ilgili çatışmaların var olduğu toplumlarda gözükür.
- Filc, agm.
- Hanz Betz, “Exclusionary populism in Austria, Italy and Switzerland”, **International Journal**, 56 (2001),s. 393–420.

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- Ancak iki tür arasında temel farklılıklar mevcuttur. “İçermeci popülizm” dışlanmış kesimlerin politik özne olarak politik sistemle entegre olmasına, böylece de kısmen de olsa demokrasinin sınırlarının genişletilmesine izin verirken, “dışlayıcı popülizm” halk kavramını organik bir biçimde ele alır ve onu etnik- kültürel bir toplam olarak görür.
- Onu oluşturan kitlelerin öznelliklerini ve kimliklerini reddeder. Bu bağlamda örneğin etnik azınlıklar ve göçmen işçiler gibi zayıf grupları dışlar .

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- Ancak içermeci popülizmde popülist içerme iki açıdan sadece kısmi olarak kalır. İlk olarak, böyle bir içerme sosyal ve politik dışlamaya neden olan derin yapıları değiştirmez.
- İkinci olarak da içerme insanlık ya da sınıf gibi evrensel terimlere dayanmaz, halk gibi özel bir tanıma dayanır. Gerçek hayatta ise halkın bir parçası olmadığı gerekçesiyle dışlanan gruplar mevcuttur.
- Türkiye’de AKP dönemindeki popülizm (özellikle de 2013 sonrası dönemde) böyle bir dışlayıcı popülist otoriterliğe örnek olarak gösterilebilir.

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- **Pratikteki deneyimlere bakılarak popülist partilerin ve hareketlerin en az üç önemli ortak özelliğinin olduğu ileri sürülebilir.**
- Sırasıyla; seçkinlere karşı sıradan insanların, halkın çıkarlarını savunduklarını ileri sürerler; insanların korkularını ve duygularını manipüle ederler ve insanlara kısa dönemli koruma önerirler ama bunun uzun vadede ülkeye ne tür maliyetler getireceğini dikkate almazlar.
- Bu bağlamda uzun vadeli maliyetleri gündeme getirenleri, insanların seçkinlere olan kızgınlığını kullanarak, onları seçkinci davranmakla, seçkinlerin çıkarlarını savunmakla suçlayarak, itibarsızlaştırırlar.

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- **Teoride halkın, kendi çıkarlarına aykırı da olsa neo-liberal politikalar uygulayan popülist partilere ve popülist-otoriter politikacılara neden destek verdikleri gerçeği dört sav ile açıklanıyor.**

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- **Birincisi**, popülizm kitlelerin manipüle edilmesinin bir biçimidir. Karizmatik bir popülist lider örgütsüz ve yeterince temsil edilmeyen kesimleri onların çıkarları aleyhine manipüle edebilir.
- **İkincisi**, popülizm, neo-liberalizm ve otoriterlik birlikteliği geniş halk yığınlarının irrasyonelliğinin ve eğitimsizliğinin bir sonucudur. Kitleler popülist liderleri mantıki olmayan, duygusal güdülerle desteklerler.
- **Üçüncüsü**, popülist liderler neo-liberal politikaları toplumun en yoksul kesiminin ihtiyaçlarından hareketle bazı cazip sunumlarla bezeyerek kabul ettirirler. Böylece ekonominin neo liberal dönüşümü için yeterli desteği sağlarlar.
- **Dördüncüsü**, popülist neo-liberal politikalar, toplumun en dışlanan kesimlerini tanımaya, onların sorunlarını ve varlıklarını kabullenmeye ve bu kesimleri kısmen de olsa içermeye dönük sembolik projeler sayesinde hayata geçirilir.
- Böylece de neo liberal politikalar onların çıkarlarına karşı olsalar da tanınma ve kabul edilme karşılığında daha ağır bir bedel ödemeye razı olurlar.

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- Filc ise post popülizme olan yoksul halk desteğini “**habitus**” kavramıyla açıklar.
- Aslında Bourdieu’ya ait bir kavram olan habitus , “temsiliyet” ve “şeyleri yapma biçimleri”nden oluşan bir settir.
- Esnek olduğundan zamana göre biçim alabilir ama yok olmaz, dirençlidir. Gelecek kuşaklara aktarılabilir bir olgudur.
- Filc’e göre , bu kavramın temelinde içermeci popülist deneyimler yatar.
- Yani daha önce politik yaşamdan dışlanan, hatta toplumda görünür olmayan, sorunlarına ilgi duyulmayan sosyal kesimlerin içerilmesi “Popülist Habitus”un oluşumunu sağlar.

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- Böyle bir habitus, popülist parti ve hareketlere verilen kalıcı desteğin nedenidir.
- Böylece de, bu tür bir parti ya da hareket geleneğinden gelen ya da onun içinde doğan post-popülist liderler ezilen halk sınıflarını neo-liberal politikalara destek vermeye ikna ederler. Bu olgu içermeci popülizm geçmişine sahip ülkelerde gözüktür.
- Diğer yandan geleneksel yeniden bölüştürücü politikalara ters düştüğünden bu durum popülizmden bir kopuş anlamına da gelir.
- Bu yüzden Filc, bu olguyu post-popülizm olarak tanımlar ve bunun iki temel örneğinin Arjantin'de C. Menem (1990'lar) ve İsrail'de B. Netanyahu (2000'ler) olduğunu söyler. Erdoğan'ın da post popülist bir lider olduğu bu bağlamda ileri sürülebilir.

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- Post-popülist liderler ve hareketler, neo-liberal politikalarına halk yığınlarının desteğini sağlayabilmek için kendilerini bu “habitus” üzerine inşa ettiler.
- Bu liderler popülist gelenekle olan devamlılıkları ve aynı zamanda da kırılmaları ya da kopmalarıyla vücut buldular.
- Kırılma ya da kopuşun nedeni neo-liberal politikaların çalışan halk sınıflarını dışlamaları ya da marjinalize etme şeklindeki dışlayıcı karakteridir.
- Devamlılığı sağlayan şey ise popülist söylem ve tarzın sürekli ve yaygın bir biçimde kullanılmasıdır.
- Ulusal ve yerel neredeyse tüm medya kurumlarının ele geçirilmesiyle tek merkezden aktarılan bu söylemler, kendilerini politik bir özne olarak oluşturan düşük gelirli, ezilen sınıfların kalıcı bir biçimde bağımlılığını ve itaatlerini sağlayabilmek için kullanılır.

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- Bu bağlamda popülist söylemini sürdürürken, aynı zamanda da neo-liberal ekonomi ve sosyal politikalar uygulayan siyasal liderlere ezilen sınıfların verdiği desteğin nedeni bu kesimlerin akılsızlığı, ilkesizlikleri, etikten yoksun olmaları ya da yozlaşmışlıkları nedeniyle kolayca benzer özelliklere sahip liderler tarafından manipüle edilmesinden ziyade,
- bu kesimlerin bir habitus olarak geçmişte uygulanmış olan ve kısmi içermeye dayanan popülizmin etkilerini hala hissetmeleri, buna karşılık muhalefet partilerinin ya da liderlerinin gerçek içermeci alternatifleri onlara sunmada yetersiz kalmalarıdır.

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- Türkiye’de yoksullar başta olmak üzere geniş halk kesimlerine yapılan ve özellikle de seçim dönemlerinde çok artan yardımların ve artık bir rutine dönüşen muhtarlarla bir araya gelişlerin, iktidarı sürdürebilmek anlamında ne kadar önemli olduğunu yukarıdaki tespitin çok iyi anlattığına şüphe yok.
- Diğer yandan popülizmin ne 1970’lerdeki, ne de günümüzdeki otoriterlikle güçlendirilmiş neo liberal popülist ya da post-popülist biçiminin, kapitalizmin artık tamir edilemez düzeye gelen defolarını gidermeye yetmeyeceği son 40 yıllık deneyimlerden biliniyor.

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- Popülizm doğası gereği sınıfsal çıkar çatışmasını hızlandırıyor.
- Nitekim BIS'in küresel toparlanma için yapısal reformların başlatılması çağrısı ve bunun seçimden hemen sonra Türkiye'de sermaye örgütlerince yüksek sesten dillendirilmesi bunu ortaya koyuyor.
- Türkiye ise 24 Haziran seçimleri, mevcut ekonomik ve politik sorunları ortadan kaldırmadı, sadece zamana yaydı. Seçim sonrasında sağlandığı düşünülen siyasal istikrarın dahi yeterli olmadığı dolar kurunun tekrar yükselişle kendini gösterdi.
- Enflasyon, işsizlik, yoksulluk, cari açık, dış borç sorunu gibi her biri birer yapısal soruna işaret eden sorunlar çok daha net bir biçimde kendini dayatıyor.

Küresel Çapta Artan Popülizm ve Otoriterleşme

- Böylece yeni rejim oluşturulurken buna en büyük meydan okuma Erdoğan'ın rakiplerinden değil, başta yüksek enflasyon ve liranın değer kaybetmesi olmak üzere ekonomik mucize efsanesini bitiren iktisadi bir gerçeklikten gelecektir .
- Bunun karşısında popülizmin, emeği de gözeten yeniden bölüştürücü politikalarından giderek daha çok vazgeçileceği, manipülatif ya da ikna etmeye dönük çabasından ziyade, otoriterlik yanının giderek daha fazla ön plana çıkacağı ve ekonomik hasarın faturasının her zaman olduğu gibi emekçiler tarafından karşılanacağı daha açık görülüyor.

• Krizdeki Türkiye ekonomisi

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Haziran 2018'de yayımlanan TÜİK bültenine göre, Türkiye, 2017 yılını yüzde 7,4 gibi yüksek bir büyüme hızı ile kapattı.
- Ayrıca 2018 yılının ilk çeyreğinde de büyüme hızının yüzde 7,4'e yakın olduğu açıklandı .
- Diğer taraftan Eylül 2018'de yayımlanan büyüme verileri 2017 yılından bu yana süren bir hormonlu büyüme döneminin kapandığını, yeni bir dönemin başladığı gösteriyor.
- Çünkü TÜİK'e göre , ekonomi bu yılın (Nisan-Mayıs-Haziran) aylarını kapsayan ikinci çeyreğinde yüzde 5,2 oranında büyüyebildi.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- TÜİK' in büyüme verileri ile uluslararası bazı kuruluşların öngöröleri arasında ciddi farklılıklar olduğu gerçeği bir yana, 2017 yılında sağlanmış olan böyle yüksek bir büyümenin en önemli faktörleri;
- artan cari açık (yüzde 7) ve kredilerle pompalanmış özel tüketim harcamaları oldu (yüzde 11,1 oranında) oldu. 2018 yılındaki büyümedeki en büyük etken ise kamu tüketim harcamaları oldu.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Ancak kredi pompalanması ile sağlanan büyümenin 2018 yılının ikinci yarısından itibaren tersine dönmeye ve ekonominin fiilen küçülmeye başladığı öngörülüyor.
- Böyle sert bir daralmayı son büyüme verilerinin ayrıntılarından da görebilmek mümkün.
- Öyle ki ekonomi 2017 yılının ikinci çeyrek dönemine göre yüzde 5,2 büyümüş ama 2018 yılının ilk çeyreğine göre bu büyüme sadece binde 9 olabilmiş.
- Ayrıca 2018'in ilk çeyreğinde ekonomi önceki yılın son çeyreğine göre yüzde 1,5 büyüyebilmiş.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Kısaca, 2017’de yüksek cari açık vermek pahasına (yüzde 6) içerde bol KGF kredileriyle hormonlu bir şekilde yüzde 7,4 büyütülen ekonomi 2018 yılının ilk çeyreğinden itibaren yavaşlamaya başlamış, bu büyüme hızı bir önceki çeyreğe göre önce yüzde 1,5’e ve ardından da binde 9’a kadar düşmüş.
- Dahası 2018’in ikinci yarısından itibaren bu büyüme eksiye dönmüş. Yani 2018’in ikinci yarısında ekonomi büyümeyecek, tersine küçülecektir (negatif büyüme). Bu küçülmenin yüzde -2 ila yüzde – 4 arasında olması bekleniyor.
- Capital Economics/Turkey, “GDP (Q2 2018): Robust growth in Q2, but economy now in recession” (10 September 2018).

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Bu öngörüğü haklı çıkartacak bir biçimde 2018 yılına ait büyüme hedefleri de düşürüldü.
- Moody's Türkiye ekonomisinin bu yıl ki büyüme hızına ilişkin tahminini yüzde 2,5'a, OECD ise son ara raporunda 2018 büyüme tahminini yüzde 3.2 ve 2019 büyüme tahminini binde 5'e kadar düşürdü.
- Bunlara paralel bir biçimde Eylül 2018'de açıklanan Yeni Ekonomi Programı'nda (eski OVP) ekonomik büyüme oranları 2018'de yüzde 3,8'e ve 2019 yılı için yüzde 2,3'e çekildi.
- <http://www.paraanaliz.com/2018/guncel/moodysden-bir-inceleme-karari-daha>, (7 Haziran 2018).
- Boone, agm.
- T.C. Hazine Ve Maliye Bakanlığı, **Yeni Ekonomi Programı – Dengelenme, Disiplin, Değişim, (2019-2021)**, Eylül 2018.

BETAM: Ekonomik Büyüme ve Tahminler: Ekim 2018

- «Kesinleşen Temmuz, Ağustos ve kısmen Eylül ayı GSYH öncü göstergeleri ile yaptığımız hesaplamalara göre 2018 yılının üçüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı çeyreğine kıyasla büyüme oranını yüzde 1,7 olarak tahmin ediyoruz.
- Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış verilerle hesaplanan bir önceki çeyreğe kıyasla GSYH büyümesinin ise yüzde 0,3 olacağını öngörüyoruz».

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Büyümenin yavaşlaması demek şirketlerin daha az kâr etmesi, kârlılıklarının azalması ve gelirlerinin düşmesi, hatta zarar etmesi demek. Bu da, böyle yüksek faiz ve döviz kurlarından borçlarını geriye ödemekte çok zorlanacakları anlamına geliyor.
- Kapitalist bir ekonominin sürdürülebilir bir büyüme yolunda olup olmadığının en iyi göstergelerinden biri kârlılıktır (sermayenin getiri oranı).
- Bu açıdan bakıldığında Türkiye sermayesinin kârlılığının 2009 yılından bu yana ciddi bir biçimde azaldığı görülüyor. Öyle ki 2009 yılında 110 olan endeksin değeri 40'a kadar geriledi .

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Bu durum sadece yatırımların değil de, kredilerle pompalanmış bir tüketim artışının sağladığı bir büyümenin nasıl sürdürülemez olduğunu gösterdiği gibi, çok yüksek düzeye dış borçları olan özel sektörün yüksek kur, yüksek faiz ve düşük kârlılıkta, bu borçları ödeyemeyerek, iflaslar yaşamasının kaçınılmaz olduğunu da ortaya koyuyor.
- Bu da son aylarda ülkenin en büyük holdinglerinin borç yapılandırmaya başvurduklarına ilişkin haberlerinin gerçekliğine işaret ederken, bunun sonunun toplu işçi çıkartmaları gibi emekçileri vuran gelişmeler olacağını gösteriyor.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Öyle ki resmi işsizlik yüzde 11, enflasyon yüzde 25, faiz oranları yüzde 24, cari açık yüzde 5-6 düzeyinde. Döviz kurunda ise dolar 6 liraya, avro 7 liraya yaklaşıyor.
- Borç stokları alarm veriyor. 2012 yılından beri toplam borç stoku on iki kattan fazla artarak 2018 yılının ilk çeyreğinde 4,9 trilyon lirayı buldu.
- Bu haliyle milli gelirin yüzde 150'sine ulaştı . Bu borçların yarısı döviz cinsinden borçlar. IIF'nin verilerine göre toplam borç stoku sadece 2016'dan 2017'ye milli gelirin yüzde 10'u oranında bir artış gösterdi. Bu haliyle Türkiye, yükselen ekonomiler içinde Mısır'dan sonra en yüksek borç artış hızına sahip ülke konumunda .

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Ancak bu borçlar içinde en riskli olanı özel sektörün dış borçları. 2018 Mart'ı sonu itibariyle brüt 466 milyar doları aştı .
- Ülkede son 5 yılda toplam dış borç stoku 130 milyar dolardan bu düzeye erişti.
- Yani 3,5 kat artarak GSYH'nin yüzde 53'üne çıktı. Böylece Türkiye “yükselen ekonomiler” adı verilen bazı önde gelen az gelişmiş ülkelerin en kırılgan 5'lisi içinde bu oranla ilk sıraya oturdu. Bu arada 2002 yılında 89 milyar dolar dış borç servisi yapılırken bu rakam 2017'de 282 milyar dolara yükseldi .
- Yani borç stokları artarken ülkeden faiz ödemesi biçiminde merkez ülkelere çok önemli bir miktarda kaynak aktarıldı.
- Asıl önemli olan bu borçlar içinde özel sektör borcunun yüzde 70 düzeye erişmesi ve yine bu borçların en hızlı artan borçlar içinde ilk sıralarda yer alması.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Cari açığın finansmanı için gerekli olan yaklaşık 57 milyar dolarlık finansman ile birlikte özel sektörün 12 ay içinde ödemesi gereken borç miktarı 228 milyar doları aşıyor.
- Ülke kredi puanının sürekli düşürüldüğü, bu nedenle de risk priminin (CDS) sürekli yükseldiği bir ortamda özel sektör açısından dışarıdan yüksek maliyetlerle borçlanmak çok riskli.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Ayrıca borcu borçla çevirme oranı demek olan roll over yüzde 140'ı buldu. Bu durum özel sektörün patlamaya hazır bir saatli bomba konumunda olduğunu gösteriyor.
- Genel olarak ülkenin dış borçları ise 'madendeki kanarya'yı anımsatıyor. Çünkü bir yandan döviz kuru hızla yükselip, şirketlerin döviz cinsinden borçlarının lira karşılığında yükünü artırırken, aynı zamanda da faiz oranları yükseldiği için borcu borçla çevirmek çok maliyetli bir hal aldı.
- Keza ülkenin risk primi dünyada yaşadığı güven sorunu ve jeopolitik riskler yüzünden sürekli yükseldiği için faiz oranları daha da yükseliyor ve böylece borcu borçla çevirmek giderek imkânsızlaşıyor.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Bu nedenle de siyasal iktidarın bu borçları çevirebilmek için (borçları reddetmek gibi radikal bir tutumu olamayacağı için) IMF kapısına gitmekten ya da sermaye kontrolleri ve yurt dışı sermaye çıkışlarına kısıtlamalar koymaktan başka çaresi kalmıyor.
- 1997 yılında Tayvan ve 1998 yılında Rusya'nın yaşadığı döviz krizi benzeri ve muhtemelen daha da şiddetli bir kriz ülkede patlamak üzere.
- Aynı zamanda bütçe açığı geçen yıla göre iki katına çıktı ve bu arada toplanamayan vergi gelirleri ve faizler ve diğer cezalar olmak üzere, devletin yaklaşık yüzlerce milyar liralık bir vergi alacağı bulunuyor.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Ülkenin yabancı kaynağa (özellikle de sıcak paraya) olan bağımlılığı çok açık.
- Bu bağımlılık son on yıldır daha da arttı. Ancak ülkeye artık AKP iktidarlarının ilk yıllarındaki kadar bol yabancı kaynak gelmiyor. Gelen ise fazla uzun kalmıyor.
- Çünkü günümüzde dünya ekonomisinde 2000'li yıllarındaki kadar bol likidite, görece olarak ucuz kredi yok.
- Dışarıda faiz oranları giderek yükseliyor, bu da dışarıyı daha cazip hale getiriyor. FED'in faiz artırımına gitmesi ve ECB'nin artık aşamalı olarak piyasadan tahvil geri alımına son vereceğini açıklaması, Türkiye'ye gelen kaynağın daha da azalacağını ve çıkışların artacağını gösteriyor.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Bu gidişatın ekonomik rasyonalitesi ekonomideki bazı endekslerden açıkça görülebiliyor.
- Sırasıyla: Dış Kırılganlık Endeksi (cari açık/GSYH, kısa vadeli dış borç/uluslararası rezervler, dış borç stoku/yıllık ihracat, dış borç stoku/GSYH gibi),
- Finansal Kırılganlık Endeksi (kredi/mevduat, krediler/ GSYH, finans sektörünün dış borcu/GSYH gibi) ve
- Mali Kırılganlık Endeksi'nden (bütçe açığı, kamu iç ve dış borç stoku, kamu - özel işbirliği borç stoku ve Hazine garantili borç stoku gibi) gibi üç endeksten oluşan “Makro Kırılganlık Endeksi” krize işaret ediyor.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Çünkü tarihsel olarak bu endeks 2001 ve 2009 yıllarında zirveye çıkmış. 2017 yılı sonundan bu yana üçüncü zirvesini yapmış.
- İlk iki yılın kriz yılları olduğu dikkate alındığında geçen yıldan bu yana krizin iyice olgunlaşmaya başladığı görülüyor .
- Artık ülkenin 20. kez IMF'ye başvurması söz konusu olabilir.
- IMF'ye, bu kurum sadece acilen doğrudan milyarlarca dolarlık kredi sağlasın diye değil, özel sektörün dış borçlarının yeni borçlarla çevrilebilmesi için uluslararası bankalara “yeşil ışık” yaksın diye gidiliyor.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Yani IMF'ye gitmek Türkiye açısından, borçlarını döndürebilmek ve döviz sorununu aşabilmek için bu kurumdan doğrudan ve dolaylı bir biçimde yüksek miktarda kredi almak anlamına geliyor.
- IMF açısından ise Türkiye'nin, alacağı acil önlemlerin yanı sıra, yapısal uyarlama programlarının (ya da yapısal reform adı altındaki önlemlerin) hayata geçirilmesi demek.
- Diğer yandan IMF'nin garantörlüğünü yaptığı, yeşil ışık yaktığı kreditorler (uluslararası bankalar vs), verdikleri krediler karşılığında ülkenin ağır bir kemer sıkma politikası uygulamasını talep ederler.
- Yani hükümetlerin vergileri artırmalarını ve halka dönük kamu harcamalarını kısmalarını isterler. Böylece hükümetlerin borç anapara ve faiz ödemesi yapabilmelerini, bu yolla da verdikleri kredileri faizleriyle birlikte geri almayı isterler.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Bu kemer sıkma önlemleri, “kemer sıkma” adı altında değil, daha büyük bir program, “yapısal uyarlama programı” adı altında borçlu ülkeye dayatılır ve sonuna kadar uygulanır.
- Bu programlar neo-liberal iktisadi öğretiyeye göre hazırlanmış olan ve IMF ‘Şartlılığı’nın”conditionality” olmazsa olmazı niteliğindeki orta ve uzun vadeli programlardır.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Bu programlar altında, hem IMF hem de DB, verilen kredilerin geri ödenebilmesini sağlayabilmek için borçlu ülkelerin kamu işletmelerini özelleştirmelerini; kamu harcamalarını kısıp, kamu gelirlerini artırmalarını, mali disiplin ve faiz dışı fazla vererek ve para ve kredi hacmini daraltarak bütçe açıklarının kapatılmasını; eğitim, sağlık, emeklilik ve çocuk yardımları gibi sosyal harcamaları kısmalarını; ulusal sanayilere ve tarım kesimine verdikleri sübvansiyonları azaltarak ve tarife ve diğer ithalat engellerini ortadan kaldırarak ekonomilerini düzenlemekten vazgeçmelerini şart koşuyor.
- Ayrıca, talep fazlasını ve enflasyonu dizginleyebilmek için serbest piyasa mekanizmasına işlerlik kazandırılması, kamu iktisadi teşebbüslerinin ürettiği mal ve hizmetlerin fiyatlarının serbest bırakılması, faiz oranlarının yükseltilmesi şart oluyor .

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- IMF'ye göre, bu programlar, krizdeki bir ekonominin üretken kapasitesini harekete geçirerek uzun vadeli, sürdürülebilir bir büyümeyi mümkün kılacak etkin kaynak tahsisini sağlamaya dönük mikro yapısal reformları ya da piyasalara dönük yapısal reformları içeriyor.
- Türkiye'de bunun paralelinde, son faiz artırımının ardından enflasyonun, ileri faiz artırımlarının ve liranın değer kaybının önlenmesi için bazı iktisatçılar vakit geçirmeksizin yapısal reformların hayata geçirilmesi gerektiğini ifade etmeye başladılar.
- Seçim sonrasında ise işveren örgütleri bu reformların yeni kurulacak hükümetten yapılmasını talep ettiler. Aslında önerdikleri özünde IMF'nin önerdiği ya da şart koştuğu yapısal uyarlama politikalarından farklı değil.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Diğer taraftan IMF'nin öngördüğü programa bakıldığında aslında son 15 yıldır, IMF'siz bu programları uygulamakta olduğumuz ya da daha doğru bir deyimle kemer sıkığımız görülüyor.
- Çünkü yıllardır “mali disiplin” adı altında sosyal harcamalar kısıılırken, vergilerin yükü ÖTV ve KDV ile halkın sırtına bindirildi. Gelir vergisinin dahi en az üçte ikisi emekçiler tarafından ödeniyor.
- Diğer yandan literatürde verimsiz kamu harcaması olarak nitelenen savaş ve OHAL harcamaları gibi güvenlik harcamaları ve ekonomik durgunluk gerekçesiyle irili ufaklı sermayeye verilen sınırsız teşvikler ve garantiler ve bu kesimlerde alınmayan vergiler bütçe açığını daha da artırdı.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Reel ücretlerde gerçek anlamda bir artış olmadığı gibi, özellikle de OHAL altında ücret artışları enflasyonun gerisinde bırakıldı. Emekçiler sendikasılaştırıldı. Büyük sermaye dışında ülkedeki değişik toplumsal kesimlerin gelirlerinde gerçek anlamda bir artış olmadı.
- Ülke sanayisizleştirilirken aynı zamanda da tarımsızlaştırıldı. Tarım ve hayvancılık alanlarında uygulanan neo liberal politikalar sonucunda (ithalatın serbestleştirilmesi, kota ve gümrüklerin kaldırılması) ülkede bu iki sektör bitme noktasına geldi.
- Uygulanan serbest kur politikasıyla dolar ve avro tarihlerinde görülmeyecek kadar değer kazanırken lira değersizleşti. Uluslararası sermaye hareketlerinin önündeki bütün engeller kaldırıldı. Yabancı sermayeye ve sıcak para yatırımcısına her türlü bürokratik destek verilirken, borsalarda ve tahvil piyasalarında elde ettiği gelirler vergi dışı bırakıldı.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Bu dönemde 51 milyar dolarlık bir özelleştirme yapıldı ve devlet (zor aygıtları dışında) iyice küçültüldü.
- Başta tütün ve çay sektörleri olmak üzere önemli sektörlerle ilişkin yapılan sözde reformlarla bu sektörler yerli-yabancı sermayenin kontrolüne bırakıldı.
- Ulusal İstihdam Stratejisi altında emek gücü piyasalarına dönük olarak her türlü serbestleştirme, esnek çalışma, güvencesiz istihdam ve sendikasızlaştırma pratiğine ve taşeronlaştırmaya izin verildi. Emek sömürüsü çarpıcı bir biçimde arttı.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- AKP iktidarları, son 15 yıldır IMF olmaksızın IMF programını ve ilgili politikaları hayata geçiriyor.
- Geline nokta ise 2001 krizinden daha kötü bir krize doğru hızla giden bir ekonomi. OHAL, feda edilen kuvvetler ayrılığına dayalı parlamenter demokrasi, hak ve özgürlükler de işin cabası.
- Hükümetin çok uzak olmayan bir tarihte IMF'nin kapısını çaldığında, ihtiyaç duyduğu desteği, krediyi alabilmek için “sosyal güvenlik reformu” ve “kıdem tazminatlarının kaldırılması” dışında elinde IMF'ye sunabileceği her hangi sözü ya da önerisi yok. Çünkü bunların büyük bir kısmı son 15 yılda tüketildi.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Kısaca, 2003 yılından bu yana, dışarıdan sağlanan bol yabancı kaynak ile sürdürülen inşaat-konu-emlak ağırlıklı ve esas olarak yüksek rantı hedefleyen büyüme stratejisi artık sürdürülemiyor.
- Tıkanan bu birikim stratejisinin tıkanıklığını açacak, daha derin neo-liberal politikalarla güçlendirilmiş, buna uygun olarak da daha da otoriterleşmiş bir rejim kuruluyor.
- Bu rejimin dış ayağını ise (uluslararası finans kapitalin yanı sıra) bundan böyle, bir süreliğine hayatımızdan çıkmış olan IMF oluşturacaktır.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Türkiye kapitalizmi son kırk yılının en derin ekonomik krizlerinden birini yaşıyor.
- 1970’li yılların sonlarında “döviz krizi” olarak ortaya çıkan ve “ülke 70 cente muhtaç” sözüyle belleğe kazınan 40 yıl önceki kriz, 24 Ocak Kararları ve ardından gelen askeri diktatörlük altında uygulanan neo liberal birikim stratejisi ve buna uygun ekonomi politikalarıyla aşılabildi.
- Bu dönemde demokratik hak ve özgürlükler askıya alındığı gibi, krizin faturası emekçi sınıflara ve Türkiye halklarına en ağır biçimde ödettirildi.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- 1994 Nisan kararlarının ardından ve 2001 yılına gelindiğinde ekonomi ikinci büyük krizine girdi ve bu kriz 20'yi aşkın özel bankanın batışı ve borçlarının Fon'a devredilerek hissedarlarının kurtarılması ve 50-100 milyar doları bulan bu operasyonun maliyetinin halka ödettirilmesiyle sonuçlandı.
- Bu krizden bu kez, Kemal Derviş'in hazırladığı "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" adı verilen Washington Uzlaşması patentli yeni bir neo liberal birikim stratejisi ve uygun ekonomi politikaları ile çıkılabildi.
- Bunun siyasal sonucu ise ABD'nin "İlımlı İslam Projesinin" uygulayıcısı rolündeki ve son 15 yıldır ülkeyi yönetmekte olan neo liberal, neo muhafazakâr ve otoriter AKP iktidarları oldu.
- Bu dönemde emekçiler sahip oldukları, sendikal örgütlenme, toplu sözleşme hakkı, güvenceli çalışma başta olmak üzere çok sayıda haklarından büyük kayıplara uğradılar.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- 17 yıllık sürecin sonunda Türkiye kapitalizmi bir kez daha, bugün yaşanmakta olan krizine girdi. Ancak bu kriz önceliklerden çok daha ağır ve çok daha derin sonuçlara neden oluyor.
- Çünkü öncekilerden farklı olarak dünyada korumacılık, ekonomik milliyetçilik, ticaret ve kur savaşları arttı. Dünya büyük ölçüde bol para ve maliye politikalarından vaz geçerek sıkılaşmaya başladı.
- Yani 2000'li yılların konjonktürü tersine dönmeye başladı. Bu da yönü az gelişmiş ülkelere doğru olan uluslararası sermaye akımlarının tersine dönmeye başlaması ve Merkez ülkelere, güvenli limanlara dönmesiyle sonuçlanıyor.
- Türkiye ise daha önce hiç olmadığı kadar yüksek, çevrilmesi zor bir iç ve dış borç stokuna sahip ve özellikle kısa vadeli dış borçları geri ödeme zorluğu içinde kıvranıyor.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Yaşamakta olduğumuz krizin kendini gösterme biçimi “ödemeler dengesi krizi” şeklindedir (döviz darboğazı).
- Ancak böyle başlayan bu kriz hızlıca bir “özel sektör dış borç krizine”,
- buradan “bankacılık sektörü krizine” ve derin bir “ekonomik krize” (resesyon) dönüşmeye başladı.
- Aynı zamanda bu krizin politik, sosyal ve ekolojik bir kriz olduğunun altının da çizilmesi gerekir.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Krizin tüm göstergeleri mevcut. Türk lirası dolar karşısında sadece bu yılın başından bu yana yüzde 40-60 civarında değer kaybetti. İşsizlik çift haneli rakamlarda seyrediyor.
- Cari açık yıllıkta 57 milyar doları aştı. Enflasyon yüzde 18 ile son yılların en yüksek enflasyonu oldu.
- Kira ve ulaşımdaki fiyat artışları yoksulların geçim koşullarını daha da zorlaştırdı.
- Asgari ücretli işçilerin reel ücretleri sürekli eriyor. Öyle ki 24 Haziran 2018'den önce 340 dolara denk düşen asgari ücret, son kur artışları nedeniyle 240 dolara kadar düştü.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Toplam dış borç stoku 457 milyar dolar ve bunun yüzde 70'i özel sektöre ait.
- Kalan vadeye göre kısa vadeli dış borçların tutarı 179 milyar dolar. Cari açığın finansmanı ile birlikte özel sektörün bir yıl içinde çevirmesi gereken borç miktarı 230 milyar doları buluyor.
- Dövizin lira karşısında sürekli olarak değer kazandığı böyle bir dönemde özel sektörün bu borçlarını ödeyebilmesi imkânsız hale geldi.

Türkiye ekonomisi son 40 yılın en derin krizini yaşıyor !

- Bu nedenle de ülkenin çok büyük holdingleri milyarlarca dolarlık borç yapılandırması için bankalara başvuruyorlar. Giderek artan bir biçimde tüm sektörlerden iflas haberleri geliyor. Bunun sonucunun ağır bir işçi çıkarımı olacağı açık.
- Nitekim ülke bu borçların çevrilebilmesi için Çin'le anlaşmak dâhil olmak üzere her yolu deniyor.
- Ancak 20. kez IMF kapısına gitmek en yüksek ihtimal gibi gözüküyor. Bu da ağır kemer sıkma politikalarının (mevcutlara ilave olarak) uygulanacağı ve krizin faturasının bir kez daha halka ödettirileceği ve bunu teminen rejimin daha da sertleşeceği anlamına geliyor.
- Ülke ekonomisinin bu hale gelmesinin ekonomik, jeopolitik ve politik olmak üzere çeşitli nedenleri var.

KRİZİN ASIL NEDENİ SON 15 YILDIR UYGULANMAKTA OLAN SERMAYE BİRİKİM STRATEJİSİNİN TIKANMASIDIR!

- Öncelikle bu iktisadi krizin nedeni 2003 yılından bu yana izlenmekte olan sermaye/servet birikim stratejisinin artık tıkanıp, sürdürülemez olmasıdır. Yani Türkiye kapitalizmi bir kez daha bir birikim krizi yaşıyor.
- Yıllardır yüksek cari açığa dayalı bir hormonlu ekonomik büyüme stratejisi uygulanıyor. Bu büyümenin kaynağını ise asıl olarak dışardan gelen sıcak para, dış krediler ve bunlara bağlı olarak içerde verilen yüksek miktardaki krediler oluşturuyor.
- Öyle ki bu dönemde Türkiye sermayesi AKP iktidarlarının kolaylaştırıcılığı altında, dünyadaki düşük faiz oranlarından, yaklaşık 600 milyar dolar tutarında yabancı kaynak kullandı. Bu süreçte 153 milyar dolar tutarında dış borç faizi ödendi.
- Bu kaynak üretici sektörlerden, üretim alt yapısını ve teknolojiyi geliştirmekten, nitelikli ve iyi ücretli, güvenceli istihdam yaratmaktan ziyade, hızlı ve yüksek rant ve kâr sağlayan başta inşaat, emlak, konut ve büyük alt yapı projelerinde kullanıldı.

KRİZİN ASIL NEDENİ SON 15 YILDIR UYGULANMAKTA OLAN SERMAYE BİRİKİM STRATEJİSİNİN TIKANMASIDIR!

- Ülkede yeni bir fabrika kurulmazken tüm ülke şantiyeye dönüştürüldü. Yüzlerce milyar dolarlık enerji, köprü, havalimanı, oto yol gibi alt yapı ve şehir hastaneleri gibi projeler dış kredilerle yapılırken, bunlara Hazine garantileri verildi.
- Bunun sonucunda AKP iktidarı kendine yakın yeni yandaş sermaye grupları oluşturdu ve mevcut tabanını oluşturan Anadolu sermayesi olarak adlandırılan sermaye gruplarını daha da büyüttü. Öyle ki ülkede 40'ı aşkın küresel çapta faaliyet gösteren büyük inşaat şirketi ve 40'ı aşkın dolar milyarder ortaya çıktı.
- Madalyonun diğer yüzünde ise yoksulluk yardımlarıyla geçimini sürdüren bu nedenle de iktidarla simbiyotik ilişki içerisinde bulunan milyonlar, yüksek cari açık ve diğer finansal göstergeler açısından kırılmaya hemen hazır bir ekonomi yaratıldı.
- 2013 yılından itibaren FED'in muslukları sıkılaşarak kolay para politikasından aşamalı olarak vazgeçmesi, sonrasında faiz oranlarını yükseltmeye başlaması ile süreç tersine döndü, bunun sonucunda ülkeden sermaye çıkışları arttı, dış finansman zorlaştı, giderek pahalı hale gelmeye başladı.
- Böylece emperyalist kapitalist sistem uluslararası sermaye hareketleri aracılığıyla krizini az gelişmiş ülkelere yaymaya başladı. Türkiye'de ilave sorunları ve riskleri nedeniyle bu gelişmeden en fazla etkilenen ülke oldu.

BÖLGEDEKİ SAVAŞLAR VE JEOPOLİTİK RİSKLERDEKİ ARTIŞLAR KRİZİN İKİNCİ NEDENİDİR!

- 2013 yılından itibaren devletin yaklaşımında barışı içeren müzakereci çözümden vazgeçilip, savaş ve militarizm aracılığıyla sürdürmek istenmesi ve Orta Doğu'da güdülen siyaset nedeniyle artan jeopolitik riskler krizin ikinci nedenidir.
- Bölgede bir güç merkezi olma, 'kapitalist hiyerarşide bir üst basamağa çıkma stratejisi' ve bu stratejiyi militarist ve yayılmacı bir politika eşliğinde sürdürmek isteyen siyaset ülkeyi krize sürükledi.
- Kürt meselesinde barış yolunun terk edilmesi Türkiye'deki krizlerin önemli bir nedenini oluşturuyor.

BÖLGEDEKİ SAVAŞLAR VE JEOPOLİTİK RİSKLERDEKİ ARTIŞLAR KRİZİN İKİNCİ NEDENİDİR!

- Son 40 yıldır, Kürt sorunu çerçevesinde izlenen savaş politikalarına yapılan harcamaların, yaşanmış finansal krizlerde nasıl tetikleyici bir rol oynadığını görmek mümkündür.
- Örneğin, dönemin Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım'ın 2010'da sunduğu şu kısa bilanço bile savaşlara ve askeri harcamalara ayrılan kaynakların finansal krizlerdeki tetikleyici rolünü bütün açıklığıyla ortaya koyuyor:
- “... terörün maliyeti 1 trilyon dolar. Terör, enerjimizin bir kısmını boşa harcamamıza neden oldu. 25 yıl geçti aradan, 40 bin insanımızı kaybettik. 300 milyar dolarımız uçtu gitti. Terörün bize maliyeti dolaylı olarak bir trilyon dolardır... Biz, bu kaynakları terörle mücadele için harcamamış olsaydık acaba ne yapabilirdik? Bakın, bu parayla 15 bin adet 24 derslikli okul, 9 bin adet tam teşekküllü 400 yataklı eğitim araştırma hastanesi, 200 adet boğaz köprüsü, 120 tane Atatürk Barajı ve 450 bin kilometre bölünmüş yol yapabilirdik. Binlerce gencimiz öldü. Şehitler verdik, gazilerimiz oldu. Biz, bu anlamsız mücadele sona ersin istiyoruz. Bu yol çıkmaz yoldur.”

BÖLGEDEKİ SAVAŞLAR VE JEOPOLİTİK RİSKLERDEKİ ARTIŞLAR KRİZİN İKİNCİ NEDENİDİR!

- **Ortadoğu'da emperyal bir siyaset güdülmesinin ve savaşların kışkırtmasının bazı nedenleri** var:
- (i) Büyük inşaat firmalarının Ortadoğu'da alt yapı ve üst yapı inşaatları biçiminde büyük çapta proje arayışları.
- (ii) Devlet destekleriyle büyüyen sanayi-ticaret sermayesinin yeni pazar arayışları.
- (iii) Yüksek oranda büyütülen ekonominin enerjiye olan yüksek düzeydeki ihtiyacı.
- (iv) Bu coğrafyada kurulmakta olan yeni yerinden yönetim modellerinin yaygınlaşma tehlikesi.

BÖLGEDEKİ SAVAŞLAR VE JEOPOLİTİK RİSKLERDEKİ ARTIŞLAR KRİZİN İKİNCİ NEDENİDİR!

- 2013 yılına kadar ABD emperyalizminin desteğini alan bu 'Yeni Osmanlıcı Yaklaşım' uygun olarak gerçekleştirilen girişimler ülkeye sayıları milyonları bulan bir mülteci akımıyla sonuçlanırken, savaşın gerektirdiği finansman ihtiyacı arttı, bu da bütçe açıklarına neden oldu.
- Böylece ekonomik kriz kamu maliyesi üzerinden tetiklenmiş oldu.

BÖLGEDEKİ SAVAŞLAR VE JEOPOLİTİK RİSKLERDEKİ ARTIŞLAR KRİZİN İKİNCİ NEDENİDİR!

- **Savaşların ekonomik krizi tetikleyici etkisi konusunda en önemli belgelerden biri bütçedir. Bu bağlamda 2018 Merkezi Yönetim Bütçesi bir savaş ve otoriter rejim bütçesi niteliğinde.**
- Devletin savunma ve güvenliğe ayırdığı pay çeşitli kalemlere dağılmış olduğu için net olarak görülemese de Millî İstihbarat Teşkilatı, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Millî Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığının payına ayrılmış bulunan bütçe 2017'de 64 milyar lira civarındaydı. 2018'de ise bu kurumlara ayrılan ödenek 84,5 milyar lirayı aşıyor. Aradaki 20 milyar liralık fark aslında millî eğitime ya da sağlığa ayrılan yatırım paylarının toplamından bile fazladır.
- Bütçede görünmeyen savunma kalemleri ve görünmeyen savunma giderleri de mevcuttur. Bir torba yasa düzenlemesi ile askeri harcamaların yaklaşık yüzde 10'unun karşılandığı bir denetim dışı kaynak olan Savunma Sanayii Destekleme Fonu'na motorlu taşıtlar vergisinden yüzde 18, veraset ve intikal vergisinden yüzde 25, gelir vergisinden yüzde 6 pay ayrılacaktır. Hükûmetin 2018 yılı için gelir ve kazanç vergilerinden elde etmeyi beklediği gelirin yüzde 6'sı 11 milyar 878 milyon liradır. Yani bu söz konusu rakamlara 12 milyar lira daha eklenecektir.

KRİZİN ÜÇÜNCÜ NEDENİ POLİTİKTİR!

- AKP ve F. Gülen Cemaati arasındaki çatışma, 2013 yılından itibaren hızla su yüzüne çıkmaya başladı.
- 17-25 Aralık 2013 sürecinde bu çatışma nedeniyle ülkeden büyük çapta sermaye çıkışları oldu ve kur hızla yükselmeye başladı.
- Bu süreç 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi ile doruk noktasına çıktı.
- Darbe girişiminin kendi ekonomik krizi büyütürken, sonrasında ilan edilen OHAL rejimi ve ardından kalıcı hale getirilen «yeni» otoriter rejim altında ekonomik göstergeler daha da kötüleşti.
- 24 Haziran seçimlerinden sonra ortaya çıkan belirsizlikler siyasete ve ekonomiye duyulan güvensizliği derinleştirdi.

KRİZİN ÜÇÜNCÜ NEDENİ POLİTİKTİR!

- Uluslararası finans piyasalarının ülkeye olan güveni (hem ekonomik hem de politik olarak) kaybolmaya, buna bağlı olarak ülkenin kredi puanı hızla kötüleşmeye, riskini sigortalama maliyetleri (CDS) tavan yapmaya başladı. Bunlar da döviz kurunu füze hızıyla yükseltti.
- Erdoğan'ın Trump'la karşılıklı olarak yürüttüğü gerilim politikası sonucunda atılan adımlarla dolar ve avro 10 gün içerisinde, tüm zamanların en yüksek düzeyine erişerek sırasıyla 7 ve 8 lirayı buldu.

“KRİZDEN ÇIKIŞ PROGRAMI”

- “Krizden Çıkış Programı”, bir avuç % 1’in değil, % 99’un refahını esas almalı.
- Program, halkın yüzde 99 için çıkış yolunu ifade etmekte, halkın kaderini yeni elitlerin, egemenlerin kaderinden ayırmasına, yaşadığı, çalıştığı, ürettiği ve tükettiği her yerde demokratik dayanışma ve mücadele zeminleri inşasına yönelik bir çağrı olmalı.
- Bu bağlamda Program, % 99’a, yani bizlere “demokratik halk iktidarı”nı pratik bir gereklilik ve bizzat kendi yaşamı ve mücadelelerinin kaçınılmaz bir parçası olarak görmeye dönük bir davet olmalı.

“KRİZDEN ÇIKIŞ PROGRAMI”

- • **Bir paradigma değişikliğine ihtiyaç var,**
- Öncelikle krize neden olan neo liberal birikim stratejisi ve buna uygun politikalarla ve bunu sürdüren bugünkü gibi büyük sermaye yanlısı iktidarlara bu krizden çıkılamaz.
- Ülkenin son 40 yıldır üç kez büyük krizlere girmesi bunun kanıtıdır. Krizden çıkış için radikal bir paradigma değişikliğine ihtiyaç var.
- • **Yeni üretim örgütlenmelerine ihtiyaç var.**
- Bu yeni paradigma; siyasal alanda gerçek demokrasiyi yerleştirecek, ekonomik alanda doğal varlıkların kâr ve sermaye birikimi için yağmalanmasını önleyecek, emeğin ağır sömürüye uğratılmasını ve sosyal olarak değersizleştirilmesini reddedecek, buna karşılık cinsiyet eşitlikçi, ekolojist, dayanışmacı sosyal bir ekonomi modelini esas alan paradigma olmalı.

“KRİZDEN ÇIKIŞ PROGRAMI”

- • **Yeni paradigmanın esası emeğe ve doğaya iyi davranmasıdır.**
- Bu paradigma, ‘kıtlaştırılan’ kaynakları insan ve toplum ihtiyaçları için en verimli biçimde kullanarak topluma yararlı bir üretimde bulunmayı hedeflemeli.
- Bunu emek ve doğa ile uyumlu kılmak, ortaya çıkan bu toplumsal ürünü ve refahı adaletli bir biçimde paylaşmak için buna uygun programlar ve yeni örgütlenme biçimlerini içermeli.
- • **İnsan ve toplumun [gerçek] ihtiyaçlarına dönük, doğa ile uyumlu üretim ve tüketim.**
- Kapitalizmin istikrarsızlık yaratmaya meyilli üretim yapısından bütünüyle kurtulabilmek için kapitalist örgütleri yeni örgütlenmelerle nitelikçe değiştirecek bir üretim-işletme-bölüşüm yeniden yapılandırılması şart.
- • **Krizsiz, verimli ve adaletli bir ekonomi.**
- Bu bağlamda ‘krizsiz, verimli ve adaletli bir ekonomi’ üzerinde temellenen özgür ve demokratik toplum, öncelikle mal ve hizmetlerin nasıl ve ne kadar üretileceği, artı-değerin nasıl kullanılacağı gibi konularda üretimi yeniden örgütleyici olmak ve daha fazla istihdam yaratmak durumunda.

“KRİZDEN ÇIKIŞ PROGRAMI”

- • **Doğrudan demokrasi deneyimleri.**
- Böyle bir toplumda, bizatihi üretim sürecini de yöneten ve denetleyen işçiler, böylesi bir doğrudan demokrasi deneyimi içinde yönetsel görevlerde (ne, nasıl, ne miktarda üretilecek, artı-değer nasıl bölüştürülecek gibi konulardaki kararlar) daha becerikli hale gelebilecekler ve kendilerini de geliştirecekler.
- • **İşçi denetimleri.**
- işçi demokrasinin işyerlerinden başlayarak toplum ölçeğinde kök salmasının teminatıdır.
- “İşçi denetimi”ni ayakta tutmak ve sürdürmek için emekçiler yaşam boyu bir öz dönüştürme sürecine aktif bir biçimde dâhil olmalıydılar.
- Bunun sonucunda emekçiler ekonomide olduğu kadar kültürel ve politik yaşamda da tam bir katılım sağlayabilecek bir donanıma ve deneyime sahip olabilirler.

“KRİZDEN ÇIKIŞ PROGRAMI”

- • **Yeni işletmeler.**
- Buna uygun olarak kurulan yeni işletmelerde, işçiler kendi kolektif kararlarıyla oluşturdukları yönetim kurullarını işlevsel olarak harekete geçirebilirler.
- İşçilerin seçtiği bu yöneticiler, kapitalist işletmelerdeki, patronlara ya da kapitalist toplumlardaki devlete karşı sorumlu tutulan, onların çıkarına ve adına hareket eden atanmış yöneticilerden tamamen farklıdır.

“KRİZDEN ÇIKIŞ PROGRAMI”

- • **İşçi-Çiftçi-Tüketici Kooperatiflerini Yaygınlaştırmak.**
- Böyle bir alternatif örgütlenmenin en somut biçimi her uygun alanda sağlanacak kooperatif biçimindeki örgütlenmeler.
- Cinsiyet eşitliğini gözetecek düzenlemelerin yapılması gerekiyor.
- Toplumun bütün kesimlerinin yatay ve eşitlikçi bir biçimde örgütlenmesinin bir örneği olarak işçi kooperatifi biçiminde örgütlenmiş şirketlerde işçiler, radikal demokrasiye uygun bir iş bölümü içinde kendi işlerini yaparken, demokratik karar alma mekanizmaları ile yapılacak üretim, fiyat ve ücret belirleme ve artı değer kullanımı gibi kararlara da katılabilirler.

“KRİZDEN ÇIKIŞ PROGRAMI”

- • **Yeni işbölümü:**
- Bu tür işletmelerdeki iş bölümü kapitalist işletmelerdekinden bütünüyle farklıdır. Bu kararlara, demokratik bir planlama modeli ile toplumun geri kalan kesimleri, örneğin tüketici kooperatifleri de katılabilirler.
- • **Demokratik karar alma biçimleri:**
- Verimli ve adaletli bir toplum ancak yerelde, işçilerin işletmeleri kesintisiz bir şekilde ve eşitlik, paylaşım, rotasyon ve kolektif karar almaya dayalı olarak yeniden örgütlemeleriyle, öncelikle bu işletmelerde doğrudan demokrasi ilkelerini hayata geçirmeleriyle kurulabilir.
- • **Özyönetimci ekonomi modeli:**
- Böylece yerinden, doğrudan demokrasi altında hayata geçirilecek bir özyönetimci ekonomi modelinde kapitalist piyasa mekanizmasının neden olduğu üretim ve tüketim dengesizliği, etkinsizlik ve bölüşüm adaletsizliği gibi temel sorunların aşılması da mümkün olabilir.

“KRİZDEN ÇIKIŞ PROGRAMI”

- • **Barış politikaları:**
- Eş zamanlı olarak bölge halkları ve insanlık için ortaya çıkan tehlikelerin ekonomi üzerindeki kriz yaratıcı etkilerini ortadan kaldıracı ile, savaşlara son vermekle, barışa yeniden dönüşle ve bölge halklarının kendi kaderlerini özgürce belirlemelerine ve kapitalizmi aşmayı hedefleyen yeni gelişim stratejileri ve örgütlenme modellerini hayata geçirmelerine saygılı olmakla mümkün.